Biodivers en duurzaam Teylingen

DUIJVENBODEN NATUUR
FOTOGRAFIE ADVIES ONDERZOEK

Arjan van Duijvenboden

18 november 2019
Katwijk

DNatuur rapport 170605

Inhoudsopgave

1. Inleiding 3

2. Een gebiedsgerichte benadering van biodiversiteit en duurzaamheid 4

3. Samenvatting kansen voor biodiversiteit en duurzaamheid 6
Meest voor de hand liggende kansen 7

4. De basis: het landschap 10

5. Beleid op het gebied van Natuur en landschap 12
5.1 Structuurvisie Teylingen 12
5.2 Groter dan de gemeente: Landelijk en provinciaal beleid 14

6 Kansen benutten en risico's beperken 19
6.1 Het Soortmanagementplan 23

7. Mogelijke partners 24

8. Kansen in leefgebieden, breder dan beschermde soorten 28

Literatuur 49

Bijlage 1: folder routeplanner natuurbescherming binnen omgevingsvergunning (link) 50

Bijlage 2: Brochure Wet Natuurbescherming (link) 51

1. Inleiding

Biodiversiteit en duurzaamheid, twee termen die vaak gebruikt worden in overheidsbeleid van de laatste jaren. Het zijn woorden met een wat onduidelijke en brede betekenis. Dit rapport poogt een concrete betekenis te geven aan de termen binnen de gemeente Teylingen:

Biodiversiteit is een begrip voor de graad van verscheidenheid aan dieren en planten binnen – in dit geval- de verschillende leefgebieden in de gemeente Teylingen. Een grote biodiversiteit is niet altijd een maat voor de waarde van een gebied (denk aan de Noord- en Zuidpool, die een veel lagere biodiversiteit hebben dan het regenwoud, maar niet minder belangrijk of waardevol zijn). In een soortenrijk maar vermenselijkt landschap als Nederland zegt het wel veel over de compleetheid van de natuur om ons heen. Het wordt dus vaak gezien als graadmeter voor hoe wij met de natuur omgaan.

Duurzaamheid is een veel breder begrip, maar altijd spreekt er een behoud voor langere termijn uit. In dit geval leggen we het uit als een manier van omgaan met het landschap groen in de gemeente, die haar voor de volgende generaties achterlaat als een prettige en leefbare omgeving voor mens, plant en dier.

Dit rapport analyseert beknopt de kansen en risico's die er binnen de gemeente zijn op het gebied van een biodivers en duurzaam gemeentelijk landschap.

Ook de grutto behoort nog tot de vaste bewoners van het buitengebied van Teylingen

2. Een gebiedsgerichte benadering van biodiversiteit en duurzaamheid

De gemeente Teylingen is onderdeel van een bijzondere streek. Door de veelheid aan verschillende nog zichtbare oude landschapstypen zoals strandvlakten, strandwallen, veenpolders is het een gevarieerde streek die echter kwetsbaar is voor verrommeling en dichtgroei met huizen en bedrijventerreinen. Er zijn – onder andere middels de Landschapstafels- kansen om het landschap te behouden en waardevoller te maken.

Afbeelding 1: Mogelijke verbindingen tussen duinen en groen hart, en tussen landschapstypen (noord-zuid) in geel. In deze gebieden kan een gebiedsgerichte benadering zorgen voor meer biodiversiteit en een duurzaam landschap. Oranje: bebouwing gemeente Teylingen. (bron: pZH/eigen kennis DNatuur)

Hierbij kan worden gedacht aan het open en beleefbaar houden van gebieden met een aantal functies: agrarisch gebruik, biodiversiteit, boerenlandvogels, cultuurhistorie, waterkwaliteit, waterkwantiteit.

Deze gebiedsgerichte benadering kan in de eerste plaats toegepast worden gedacht in de Roodemolenpolder, Elsgeesterpolder, Polder Hoogeweg, omgeving Veldzicht en kunnen Ruïne van Teylingen, Boerderij veldzicht en NOC Koudenhoorn mogelijk een centrale voorlichtende rol spelen die de biodiversiteit en het landschap zichtbaar maken.

Drager voor dit open landschap kan een structuur van ecologische verbindingen zijn tussen typen landschap: duinen verbonden met veenweidegebied, strandwallen met elkaar verbonden door bv bos, strandvlakten door open landschap en water. Door natuur- en open gebieden met elkaar te verbinden wordt zichtbaar welke gebieden geschikt zijn om de gebiedsgerichte benadering toe te passen (afbeelding 1).

Het voordeel van een gebiedsgerichte benadering is dat er naast regionale ook lokale partners mee kunnen werken aan de inrichting van het plan. Dat maakt het draagvlak voor een plan groter, maar levert vaak ook meer maatwerkoplossingen op. Denk bij een gebiedsplan biodivers landschap aan een plan voor een polder, waar de hieronder genoemde kansen voor de verschillende landschappen worden ingevuld. Door de partners zorgvuldig te kiezen worden naast maatwerkoplossingen, die vaak van lokale organisaties of particulieren komen, ook gemeente brede oplossingen in de gebiedsplannen ingepast. Denk hierbij aan polder/gebieds overschrijdende maatregelen, zoals bermbeheer en inventarisaties.

3. Samenvatting kansen voor biodiversiteit en duurzaamheid

Het bevorderen van duurzame (dus 'lang houdbare') biodiversiteit in de gemeente Teylingen kan alleen door kennis en disciplines te combineren in een gebiedsgerichte aanpak. In dit rapport wordt met name kennis op het gebied van het landschap maar ook natuurwetgeving en –beleid met de verschillende dier- en plantensoorten gecombineerd.

Om het denken in gebiedsgerichte aanpak van biodiversiteit te stimuleren, is de gemeente Teylingen in dit rapport verdeeld in Leefgebieden en Verbindingen. Per onderdeel worden in dit hoofdstuk de meest voor de hand liggende kansen genoemd: een '(vrij lange) shortlist' dus.

Alleen bij het niet juist inplannen van werk zijn er ***risico's*** op het gebied van de Natuurbeschermingswet. Zowel bij het pakken van kansen als het voorkomen van risico's is bewust handelen de sleutel.

Bij alle kansen voor meer biodiversiteit is de juiste informatie bij de juiste mensen dan ook heel belangrijk. Het kan dan gaan om beleidsmakers, vergunningverleners, agrariërs of burgers. Daarom zijn deze vermeld in de shortlist. De verschillende leefgebieden, verbindingen, meer kansen en risico's worden verderop in dit rapport uitgewerkt. Ook is elders een beknopte lijst van mogelijke partners opgenomen.

Meest voor de hand liggende kansen

Per leefgebied of verbinding zijn de volgende kansen belangrijk:

- **Leefgebied Weide en Bollenland**

  Om de biodiversiteit en duurzaamheid van dit landschapstype te bevorderen, zijn er de volgende kansen:

  - Vorming van een weidevogelkerngebied rond de Kagerplassen. In dit gebied zijn veel kansen om afspraken te maken met terreinbeheerders (zowel SBB als particulieren en agrariërs) over vergaand gericht weidevogelgericht beheer. Denk hierbij aan grote oppervlakten kruidenrijk grasland waar minder wordt bemest, (tijdelijke) verhoging van waterpeilen, nauwgezet beheer van bomen die de openheid van gebieden verminderen. Op dit moment wordt vanuit de Landschapstafel een mogelijkheid tot weidevogelreservaat ten oosten van de Kagerplassen uitgewerkt. Verder zijn verschillende delen van de Kaag al in beheer bij Staatsbosbeheer. *Mogelijke partners: Gemeente, Provincie, Waterschap, Collectief Groene Klaver, Staatsbosbeheer, grondeigenaren, weidevogelvrijwilligers.*
  - Bollenland en weiland buiten bovengenoemd kerngebied: meer bescherming van boerenlandvogels door voorlichting, maar ook door coaching van agrariërs/telers, vrijwilligers. Op het gebied van boerenlandvogels is het nodig dat met behulp van beschikbare gegevens kerngebieden worden geselecteerd, waar de vogels extra bescherming gaan genieten, in samenwerking met de agrarische sector. Momenteel wordt dit deels al uitgevoerd door ANV Geestgrond, vogelclub Noordwijk en vrijwilligers. In 2017 is vastgesteld dat de bollenvogels in aantal gelijk blijven, maar dat de lage aantallen zorgelijk zijn. Lage aantallen zijn kwetsbaar, mogelijk kan de gemeente Teylingen een rol spelen in de bescherming van de vogels door de belanghebbenden te steunen bij de beschermingsactiviteiten.
  - Aanlegsubsidies voor natuurvriendelijke oevers en kruidenrijke perceelsranden, beheer van hagen en bosjes in bollenland en weiland om biodiversiteit van het gebied te vergroten. De invulling hiervan is in bollenland anders als in weiland. *Partners: Provincie, Waterschap, Collectief Groene Klaver, grondeigenaren.*

In 2018 en 2019 zijn met steun van de Provincie Zuid Holland inventarisaties en analyses van boerenlandvogels uitgevoerd om meer kennis te verkrijgen over kansen voor het versterken van weide- en bollenvogelgebied in Teylingen (DNatuur rapporten 071802 en 061902)

- **Leefgebied: Groot Water**

Om de biodiversiteit en de duurzaamheid van dit type landschap te vergroten, zijn er de volgende kansen:

  - Werk als gemeente actief aan gescheiden regen- en rioolwatersystemen. Door dit in de hele gemeente te doen wordt voorkomen dat bij extreme regenbuien het ongezuiverd rioolwater in het oppervlaktewater terecht komt. *Partner: HHS Rijnland*
  - Aanpak van zwerfvuil door voorlichting, controle en opruimen.

- **Leefgebied: Bos**
  - Veel oude bossen op oude strandwallen zijn in eigendom bij natuurorganisaties, zoals het ZHL. Er mag van uit worden gegaan dat het beheer hier op de juiste wijze plaats vindt. Het is echter belangrijk dat voor kleine grondgebonden zoogdieren en vleermuizen de verbindingen met andere leefgebieden in orde is. Zo is het aan te bevelen een verbinding te complementeren tussen de verschillende op de oude strandwallen gelegen bossen.

- **Leefgebied Dorp**
  - Er is relatief weinig bekend op het gebied van vleermuizen en huismussen in de verschillende dorpen. Het is raadzaam om hier een burger participatie project van te maken, waarbij inventarisatie gekoppeld wordt aan acties in wijken om een soort te behouden. Zo kunnen vrijwilligers mogelijk inventariseren en in de NDFF invoeren, waarna de gemeente de gegevens bekend maakt en advies en nestkasten aanbiedt. *Partners: Zoogdierenwerkgroep ZH, Vogelwerkgroep Teylingen.*

Kans op het gebied van Natuurwetgeving:
Het Soortmanagementplan en de gebiedsontheffing

Door vooraf te onderzoeken welke beschermde soorten in een gebied leven en een ontheffing aan te vragen voor veel voorkomende activiteiten in een gebied, kan de gemeente zowel initiatiefnemers als beschermde soorten helpen. Vooral voor leefgebied Dorp kan het Soortmanagementplan er voor zorgen dat duurzame ontwikkeling met behoud van biodiversiteit niet meer wordt ervaren als obstakel voor initiatiefnemers, omdat de randvoorwaarden al zijn geregeld. In de praktijk scheelt een gebiedsontheffing vergunning aanvragers vooral tijd (soms 1,5 jaar) omdat er geen onderzoek meer hoeft te worden uitgevoerd. Voornaamste pluspunt voor de natuur is de verankering van leefgebieden voor soorten in beleid en vergunningverlening.

Verbindingen: realisatie van Natuur Netwerk Nederland (NNN) actueel

Op dit moment werkt de provincie Zuid-Holland aan het bereiken van de doelen op het gebied van realisatie van de verbindingen binnen het Natuur Netwerk Nederland (NNN, voorheen EHS). Ze heeft hierbij de gemeenten nodig en biedt dan ook ondersteuning in de vorm van kennis en subsidie. Binnen de gemeente Teylingen betreft het alleen een moerasverbinding langs de Haarlemmer trekvaart (Lit.1). Mogelijk zijn er ook kansen om bestaande natuurgebieden (afb. 4) te verbeteren.

Verbindingen: Watergangen

- (Her)inrichting en beheer van watergangen zou moeten gebeuren volgens het principe: “Altijd natuurvriendelijke oever, tenzij…” . In de bollenstreek is vaak sprake van een behoorlijke druk op de waterkwaliteit en de biodiversiteit in het water. Door oevers in principe altijd natuurvriendelijk in te richten, behalve als dit niet anders kan, kan de waterkwaliteit verbeteren en de biodiversiteit aanzienlijk verbeteren. Met name langs de Haarlemmer trekvaart zijn er kansen voor de realisatie van een moeras verbinding door de recente nadruk op realisatie van NNN (zie tekstkader). *Partners: HHS Rijnland, VAN Ade, ANV Geestgrond, Vrienden van Koudenhoorn.*

- **Verbindingen: Bomenrijen**
  - Met name in het open landelijk gebied zijn verbindende bomenrijen belangrijk voor vleermuizen, maar ook voor insecten, kleine vogels en bij een ondergroei voor kleine zoogdieren. Het is daarom belangrijk om tussen de verschillende leefgebieden voor vleermuizen (dorp, bos en groot water) zo veel mogelijk bomenrijen compleet te maken. Met name bomenrijen door open gebied en rond oude bossen en gebouwen verdienen extra aandacht.
    Partners: Cultuur Historisch Genootschap Duin- & Bollenstreek, KNNV, Zoogdierwerkgroep ZH, provincie ZH, Groene Cirkels.

- **Verbindingen: Bermen**
  - Doordat de ondergrond van bermen van nature vaak voedselarm is en er niet wordt bemest, kunnen er door het juiste beheer al heel snel goede resultaten worden geboekt op het gebied van biodiversiteit. Dit op het gebied van planten, maar ook op het gebied van insecten en zaad etende vogels en muizen. Het juiste beheer is dan wel cruciaal. *Partners: KAVB, LTO, Groene Cirkels, Provincie ZH.*

4. De basis: het landschap

De ondergrond voor werken aan verbetering van biodiversiteit en duurzaam natuur- en landschapsbeheer ligt in de basis –letterlijk- onder onze voeten: het landschap. Het Nederlandse landschap lijkt grotendeels gevormd door mensenhanden en oppervlakkig is dit ook zo. Echter, de verschillende landschappen zijn altijd gevormd door de ondergrond, de bodem, met haar eigen vormingsgeschiedenis.

De cultuurhistorische atlas van de bollenstreek (lit.2) onderscheidt 7 verschillende landschapstypen:

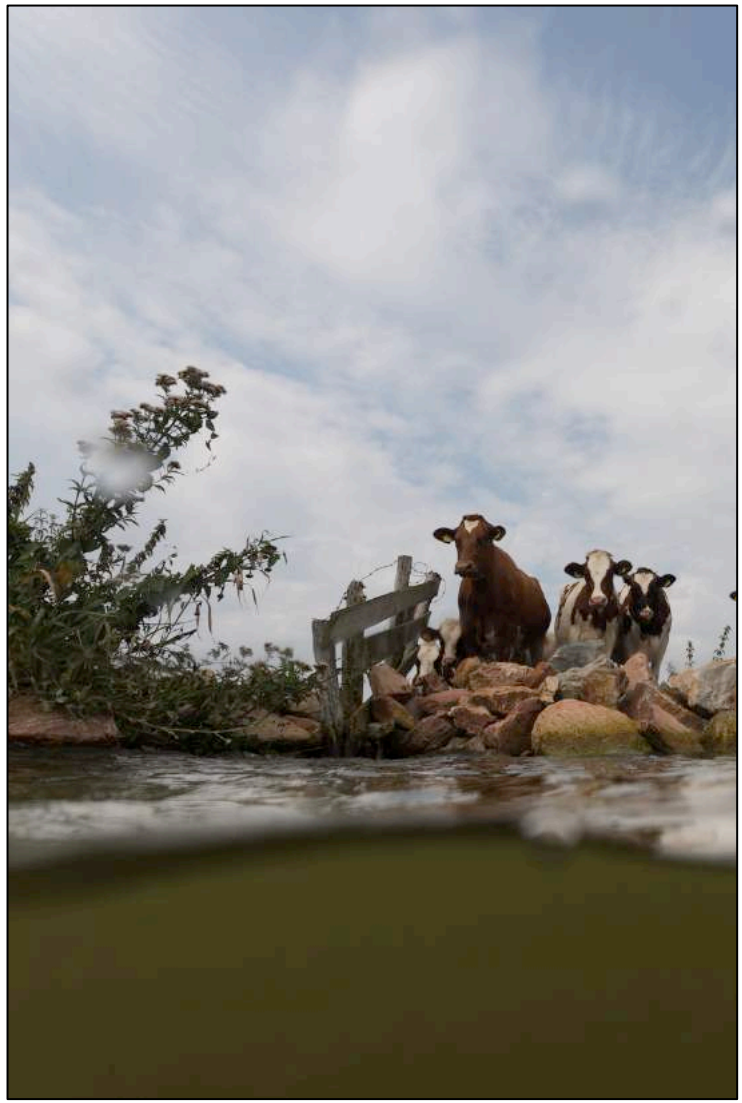
1. De strandvlakten: oude stranden, tussen twee oude duinenrijen
2. De oude duinen of strandwallen: restanten van de duinen van vroegere kusten
3. De zanderijen: afgegraven oude duinen, meestal voor de bollenteelt
4. De nieuwe duinen: de hoge duinen langs de kust (dit landschapstype komt binnen de gemeente Teylingen niet voor)
5. Het mondingsgebied van de Rijn
6. De plassen- en veenweidengebieden, die achter de oudste duinenrij liggen
7. De droogmakerijen, van delen van de Kagerplassen.

In het landschap zijn de verschillende soorten landschap met wat moeite nog goed te onderscheiden. In het westen grenst de gemeente aan de eerste oude duinenrij (ook wel strandwal genoemd), waarbij de bollenvelden en de weilanden daartussen op de veen- en zandgrond van de oude strandvlakten zijn ontstaan. Deze open gebieden worden aan de oost- en westzijde steeds begrensd door strandwallen: hoog opgestoven zandduinen, waar door de relatief lage grondwaterstand boomsoorten zoals eik en beuk een plek vonden. Ook waren dit de eerste delen van het gebied waar de mens kon wonen. Toen de tussenliggende strandvlakten ontgonnen werden begon de adel juist op deze veilige strandwallen kastelen en landgoederen te stichten. Door de aanwezigheid van de landgoederen met jachtgebieden zijn op de oude strandwallen tot vandaag vaak nog bosgebieden te vinden. Echter, in de gemeente Teylingen zijn deze strandwallen vaak afgegraven en omgevormd tot bollengrond.

Ten zuiden van Voorhout (en ook wel oostelijk van Sassenheim) overstroomde het sedimentrijke Rijnwater in vroeger tijden regelmatig de strandvlakten. Deze zijn daar dan ook bedekt met klei en kennen zoals veel kleipolders een lage grondwaterstand.

In het oosten grenst de gemeente aan het Groene Hart, waar veenweidegebieden en oude klei-afzettingen van de rijn het landschap hebben gevormd. De Kagerplassen zijn veenplassen, soms uitgediept of in het geval van 't Joppe ontstaan door ontzandingen. De eilanden in de Kagerplassen zijn overblijfselen van de oude polders, onderdeel van het veenweidegebied van Het Groene Hart.

Enigszins los van deze oude landschapstypen in binnen de gemeente Teylingen ook ***type (8) bebouwde kom*** vrij veel aanwezig. Van oudsher meestal ontstaan op de oude strandwallen, groeiden Voorhout, Warmond en Sassenheim over de randen van de strandwallen heen, de weide- en bollengebieden in. Door de dichtheid van de bebouwingen vormen de dorpen voor de natuur een landschapstype op zich.
Deze 8 landschapstypen vormen de basis voor de verschillende leefgebieden voor flora en fauna in de gemeente Teylingen.

Ook Teylingen: koeien langs de Kaag

5. Beleid op het gebied van Natuur en landschap

5.1 Structuurvisie Teylingen

Het streven naar duurzaamheid en biodiversiteit is niet nieuw. Redelijk recent (2014) heeft de gemeente Teylingen haar Structuurvisie Teylingen (Lit. 3, afb. 2) uitgebracht, waarin onder meer de volgende zaken te lezen zijn:

"Duurzaamheid: ambitie om tot een duurzame gemeente te komen, waarbij maatregelen in het sociale, economische en ruimtelijke domein elkaar zoveel mogelijk versterken.

Ruimtelijke kwaliteit: gerichte duurzame verbetering van de ruimtelijke kwaliteit ter versterking van de eigen identiteit van de drie kernen en het karakter van het buitengebied tot 2030. Opgave is om tot een sterkere profilering te komen van de verschillende kernen en het omringende buitengebied, met name Warmond in relatie tot toerisme in het Hollands plassengebied en Sassenheim en Voorhout in relatie tot een sterkere marketing van de Bollenstreek.

Recreatie en toerisme: zorg voor voldoende aantrekkelijke recreatiemogelijkheden dicht bij huis, met bijbehorende voorzieningen En de opgave om bij te dragen aan versterking van het toerisme in de Bollenstreek. Hierbij spelen de herinrichting van (delen van) de Boterhuispolder en de Roodemolenpolder, de aanleg van fiets- en Wandelpaden en het faciliteren van extra aanleg- en ligplaatsen voor de Watersport.

Bodem: de kwaliteit van de bodem waarborgen en op de juiste manier inzetten voor duurzame ruimtelijke ontwikkelingen. Daarnaast is het de opgave de archeologische monumenten te beschermen en deze zo mogelijk te versterken.

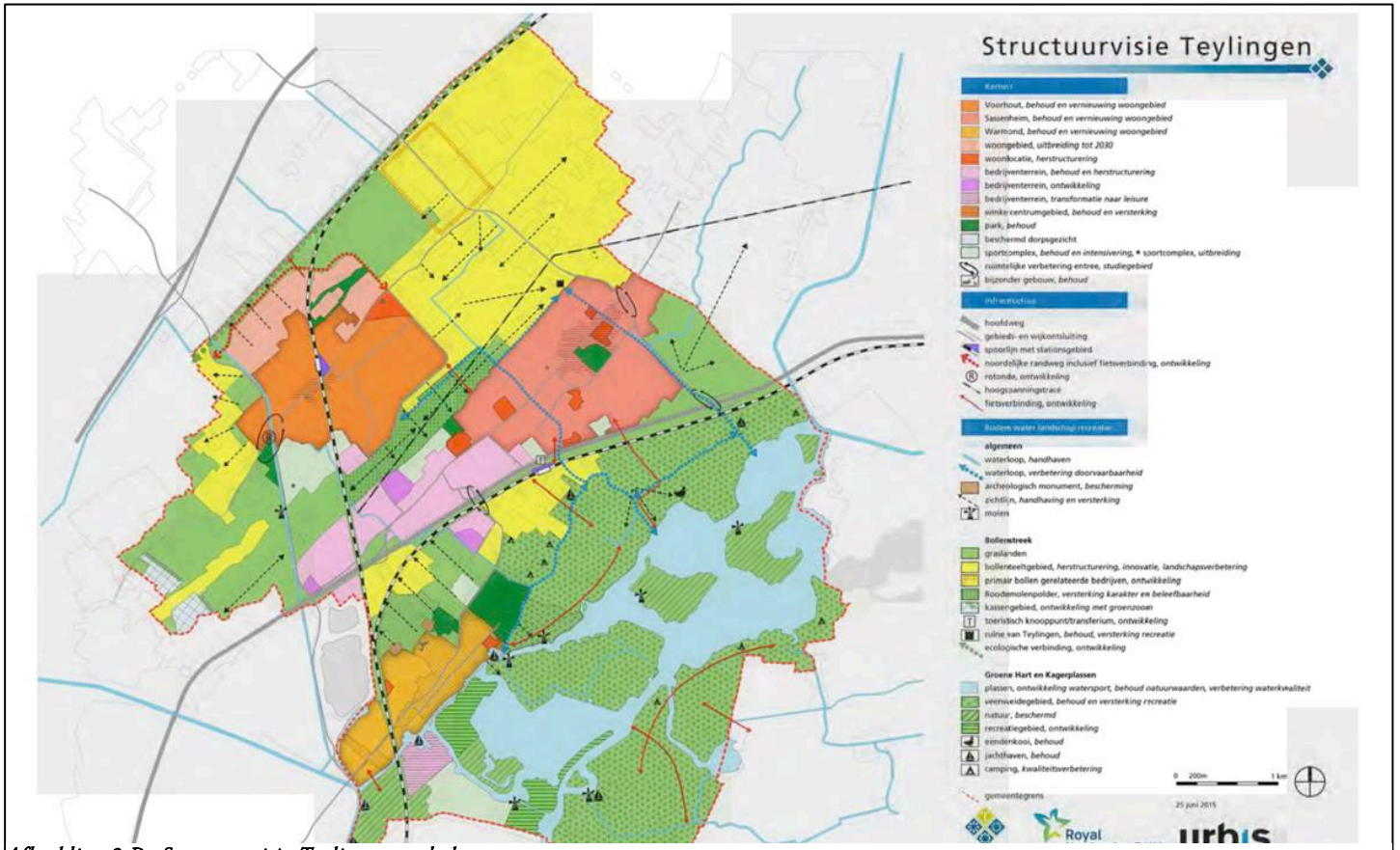
Water: totstandkoming van een duurzaam watersysteem en in het bijzonder het verbeteren van de waterkwaliteit in Teylingen in samenwerking met het Hoogheemraadschap van Rijnland, bewoners en bedrijven.

Natuur: koesteren van beschermde natuurgebieden met waar mogelijk stimuleren van kleinschalig recreatief medegebruik. In het bijzonder is het de opgave om een beleid te bepalen voor de veenweidenatuur in relatie tot de maatschappelijke wens van recreatief medegebruik en verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in bepaalde polders, zoals de Roodemolenpolder en de Elsgeesterpolder. Vergroting van biodiversiteit is een duurzaamheidskans.

Landschap: kwaliteit, beleefbaarheid en recreatief medegebruik van de buitengebieden waar nodig en mogelijk verbeteren, in lijn met de Intergemeentelijke Structuurvisie Greenport Duin- en Bollenstreek en het provinciaal beleid. Onderscheid is nodig in beleid voor het veenweidelandschap in Nationaal Landschap Het Groene Hart en de bollenlandschap van de Greenport. Binnen het bollenlandschap verdient de positie en de toekomst van de graslanden bijzondere aandacht. Daarbij speelt niet alleen het mogelijke omspuiten tot

bollengrond maar ook vergroting van de recreatiemogelijkheden in de Roodemolenpolder en bij sportcomplex Elsgeest.

Agrarische sector: zorg voor een duurzame landbouw, die tevens ruimte biedt aan recreatief medegebruik, natuurontwikkeling en een duurzaam watersysteem, waardoor een actieve bijdrage ontstaat aan een aantrekkelijk landschap. Het gaat daarbij vooral om de toekomst van de veehouderij in het Kagerplassengebied en de graslanden in de Bollenstreek.

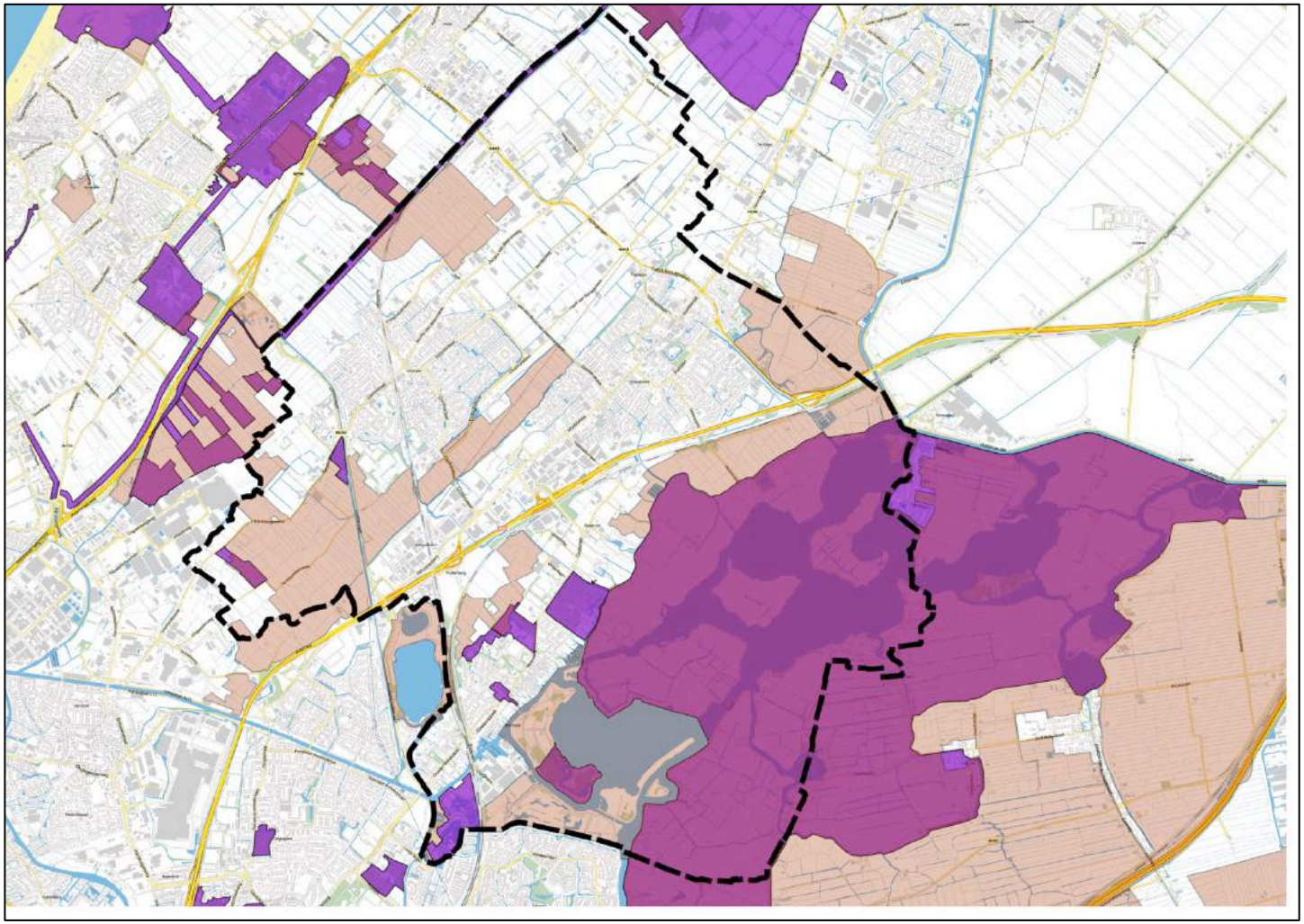

Afbeelding 2 De Structuurvisie Teylingen op de kaart

5.2 Groter dan de gemeente: Landelijk en provinciaal beleid

Visie Ruimte en Mobiliteit

De Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM) van de provincie ZH is een structuurvisie op provinciaal niveau en omvat de hoofdlijnen van het ruimtelijk beleid. Ze bevat geen eindbeeld, maar ambities en doelen van de provincie. De visie is grotendeels uitgewerkt in een provinciaal programma en een verordening, bedoeld om actief te werken aan de gestelde doelen, maar ook om regels te stellen aan gemeentelijke bestemmingsplannen. Zo zijn er regels op het gebied van onder andere bollenteelt,

Afbeelding 3: alle gebieden die binnen de VRM vallen binnen gebiedsbeschermingscategorie 1 (bruin) en 2 (paars). Bron: VRM bestanden pZH.

ruimtelijke kwaliteit, agrarische bedrijven, molen- en landgoedbiotopen.

De VRM is voor wat betreft duurzaamheid en biodiversiteit in de gemeente Teylingen weergegeven in afbeelding 3, waarop de gebieden aangegeven zijn die de provincie als beschermd heeft aangemerkt.

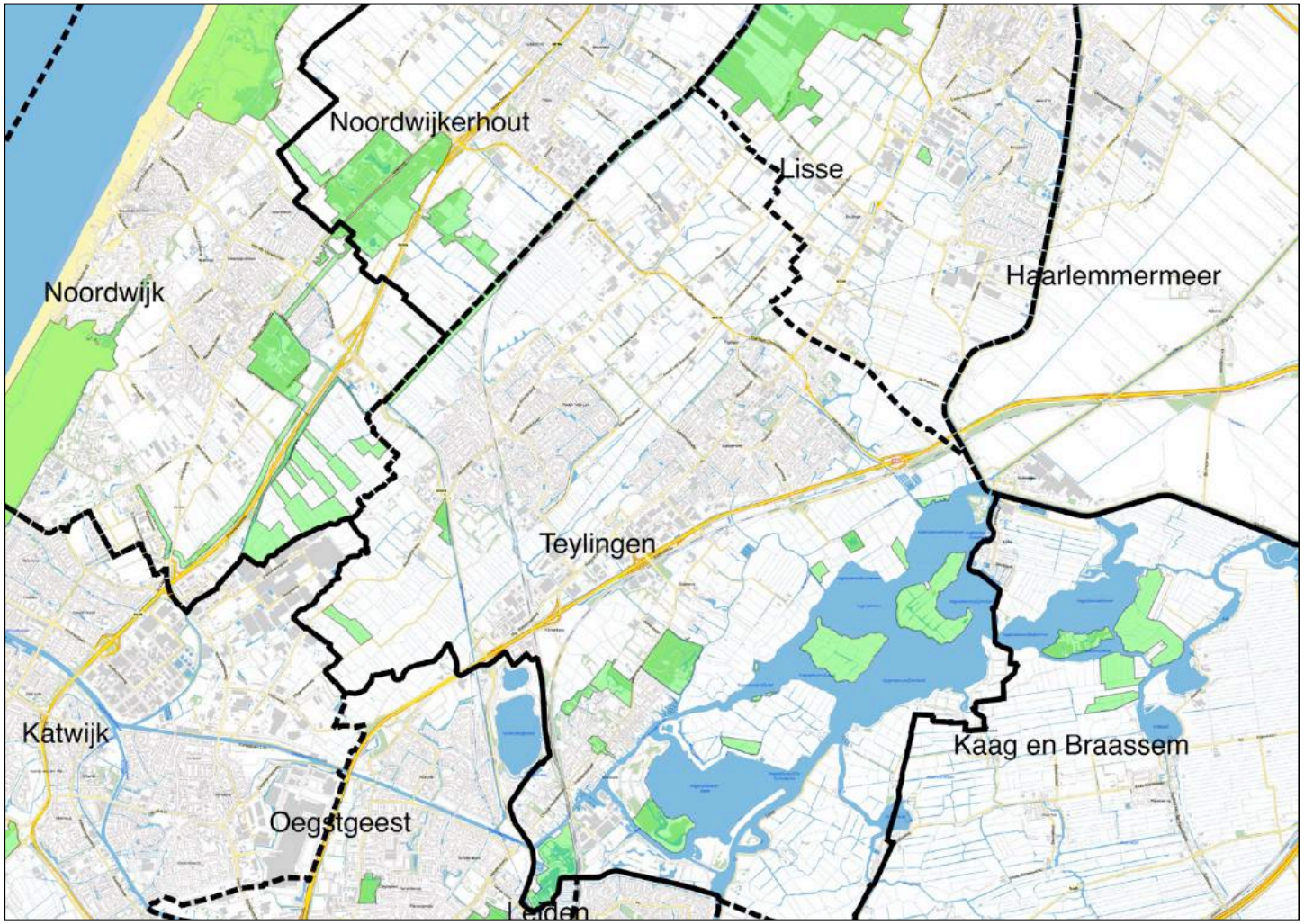
Natuur Netwerk Nederland

De provincie heeft de meeste natuurgebieden in Zuid-Holland op kaart aangeduid als 'Natuurnetwerk Nederland' (NNN, de voormalige 'Ecologische hoofdstructuur'). Dat biedt via de planologie ruimtelijke bescherming.

Meestal gaat het om natuurgebieden die al lange tijd bestaan, zoals de duinen en de buitendijkse gebieden in de Delta. Maar voor een deel gaat het om landbouwgrond die nog gaat worden omgevormd in natuur.

Vanaf 1 januari 2019 moet er meer dan 1.300 hectare worden verworven en ongeveer 3.300 ha worden ingericht als 'nieuwe natuur'. En de provincie wil dat er nog meer dan 100 kilometer aan ecologische verbindingen bijkomt.

De provincie wil deze opgave zoveel mogelijk laten uitwerken en realiseren op regionaal niveau. Daar waar de grondeigenaar dat wil, kan hij met subsidie de gewenste nieuwe natuur zelf realiseren. In afbeelding 4 is de NNN binnen Teylingen weergegeven.

Afbeelding 4: Natuurnetwerk Nederland (groen in afbeelding) biedt ook binnen de gemeente Teylingen kansen voor bescherming van dier- en plantensoorten (bron: pZH)

Wet Natuurbescherming

Sinds 1 januari 2017 is de nieuwe Wet Natuurbescherming in werking getreden. Deze wet vervangt 3 wetten: de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet.

In het gebied van de gemeente Teylingen zal de Wet Natuurbescherming vooral worden ervaren als een wet die de bescherming van diersoorten regelt. Echter, in de praktijk blijken ook bij kap van bosopstanden in het buitengebied (voorheen Boswet) en werk in de buurt van bestaande natuurgebieden binnen NNN (Natuurnetwerk Nederland) en Natura 2000 (voorheen Natuurbeschermingswet) ontheffingen en daarmee mitigatie en compensatie nodig.

Binnen de gemeente Teylingen is het nodig alert te zijn op de volgende zaken die met de Wet Natuurbescherming te maken hebben:

Natura 2000

Natura 2000 is de benaming voor een Europees netwerk van natuurgebieden waarin belangrijke flora en fauna voorkomen, gezien vanuit een Europees perspectief. Met Natura 2000 willen we deze flora en fauna duurzaam beschermen. In juridische zin komt Natura 2000 voort uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen; in Nederland vertaald in de Natuurbeschermingswet.

Doordat er geen N2000 gebieden binnen de grenzen van of op korte afstand liggen, is de kans dat getoetst moet worden aan regelgeving rondom N2000 alleen aanwezig bij grootschalige werken en veranderingen in de leefomgeving. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de realisatie van bedrijventerreinen of woonwijken.

Echter, de gebieden die voorheen tot de Ecologische Hoofd Structuur behoorden (de EHS) en die al verworven waren zijn samen met alle N2000 gebieden binnen de Visie Ruimte en Mobiliteit opgenomen in het Natuur Netwerk Nederland (NNN). Ook hiervoor geldt een toetsingsplicht, er dient bij vermoeden van eventuele verstoring van NNN gebieden overleg met de provincie te worden gepleegd over eventuele ontheffingen.

In afbeelding 4 is te zien waar NNN gebieden binnen en rond de gemeente liggen.

Bescherming van flora en fauna
Een deel van de Wet Natuurbescherming (WNB) betreft de bescherming van Nederlandse dier- en plantensoorten, en soms hun directe leefgebied. Binnen deze wet kennen alle soorten een vastgestelde graad van bescherming. De provincie Zuid Holland is verantwoordelijk voor ontheffingen en vergunningen, maar de gemeente heeft een signalerende en loketfunctie.

In de praktijk worden dier- en plantensoorten regelmatig geschaad door onderhouds- en inrichtingsactiviteiten van de mens. De gemeente Teylingen komt hiermee vooral op de volgende manieren in aanraking:

1. Bij het verlenen van een omgevingsvergunning moet deze door de gemeente worden getoetst aan de Wet natuurbescherming. Soms geeft de aanvrager al aan dat er mogelijk beschermde soorten worden geschaad, maar meestal is het de gemeente die een mogelijke overtreding van de wet natuurbescherming moet signaleren. Denk bijvoorbeeld aan het verbouwen van een huis door een particulier, waarbij de beschermde Gierzwaluw, Huismus of vleermuizen de vaste verblijfsplaats kunnen verliezen. Het risico om de wet te overtreden is hier om te buigen tot een kans door tijdig ruim voldoende vervangende verblijven aan te brengen voor deze soorten.

2. Bij het veranderen van het bestemmingsplan en herinrichten van gebieden worden vaak leefgebieden van beschermde soorten veranderd of vernietigd. Denk bijvoorbeeld aan de kap van bomenrijen, die rust- en verblijfplaats kunnen zijn voor vleermuizen (overtreding WNB), of het bebouwen van open gebied, waardoor bollen- of weidevogels hun leefgebied kwijtraken (gaat vaak in tegen VRM). Hier verandert het risico in een kans, door in de ontwikkelingsfase al verzachting of compensatie voor de bedreigde soorten vast te leggen.

3. Bij regulier onderhoud van (gemeentelijk) groen. Vrijwel iedereen weet inmiddels dat bomen snoeien in het voorjaar kan leiden tot vernielde of verstoorde vogelnesten, maar dit kan ook plaatsvinden bij andere werkzaamheden zoals het maaien van bermen of het schonen van sloten. Daarnaast heeft de frequentie en het moment van onderhoud zeer grote invloed op de dier- en plantensoorten die hier leven.

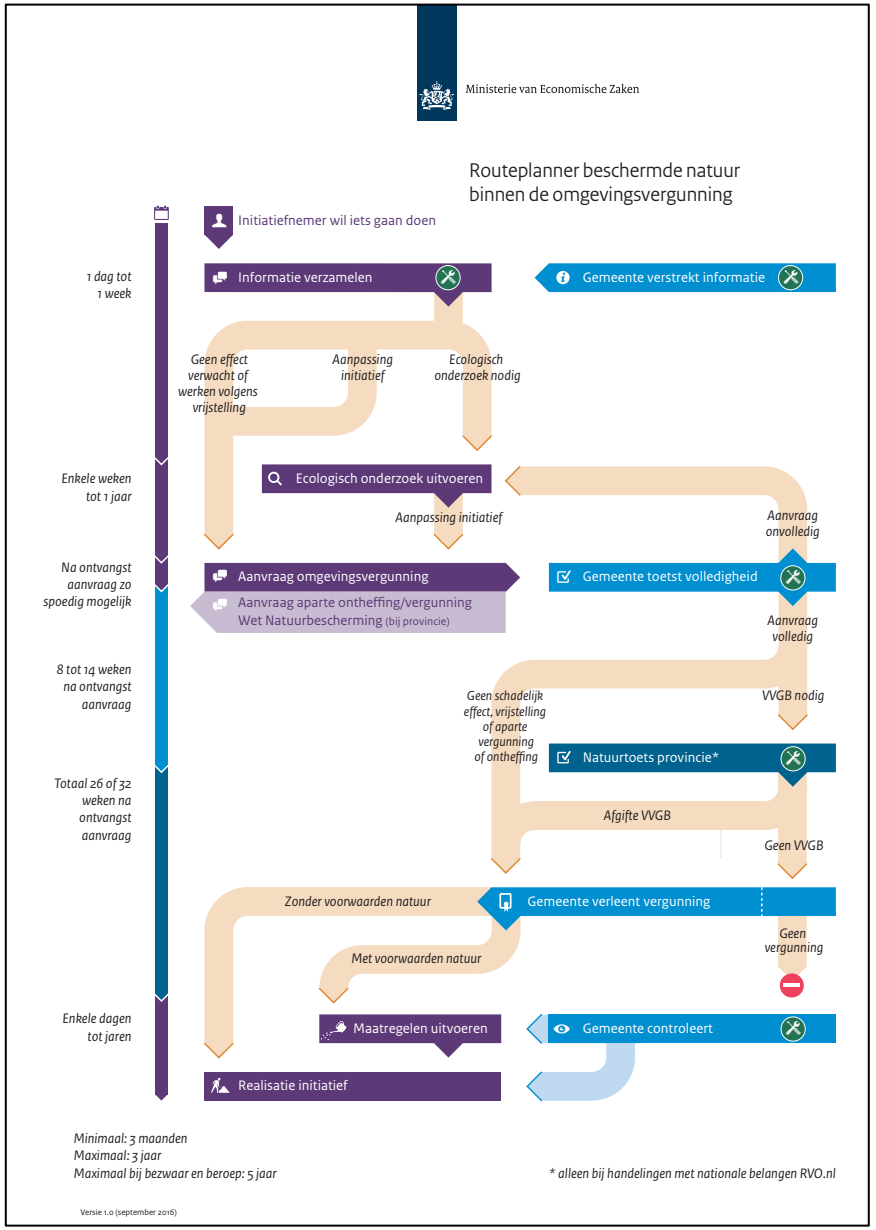
Iedere Nederlander is uiteraard verplicht de wet Natuurbescherming na te leven. Eventuele overtredingen vinden dan ook vaak onbewust plaats door onbekendheid met de wet en beschermde natuur. Bewustwording is de sleutel tot het omzetten van dit risico in een kans.

Er zijn dus binnen wetgeving en beleid kansen voor biodiversiteit en duurzaamheid, maar ook risico's als bijvoorbeeld de Wet Natuurbescherming wordt overtreden.

6 Kansen benutten en risico's beperken

Met behulp van dit rapport is de gemeente Teylingen in staat om in haar gebiedsontwikkeling en beheer bewust om te gaan met landschappelijke waarden en natuurwaarden.

Echter, de gemeente heeft in een aantal gevallen ook en belangrijke rol om overtreding van natuurwetgeving door derden te voorkomen. Sinds 1 januari 2017 heeft de gemeente als bevoegd gezag voor de omgevingsvergunning ook de taak om te toetsen of aangevraagde omgevingsvergunningen compleet zijn. Een onderdeel van deze aanvraag is het aangeven van risico's voor beschermde soorten en gebieden. De gemeente moet de juistheid van de aanvraag beoordelen, dus ook of het risico voor beschermde soorten en gebieden correct is ingeschat. In afbeelding 5 is een routeplanner opgenomen om toetsing binnen het vergunningsproces te waarborgen. Om onbedoelde willekeur te voorkomen moet de gemeente deze routeplanner opnemen in de systematiek van vergunningverlening. Een toelichting op deze routeplanner is te vinden in bijlage 1.

Rechterkolom: Afbeelding 5: Routeplanner beschermde natuur binnen de omgevingsvergunning

Om de aanvraag omgevingsvergunning goed te kunnen beoordelen op het gebied van beschermde soorten en beschermde natuurgebieden (de eerste stappen in de routeplanner) heeft de gemeente een aantal instrumenten nodig:

1. een overzicht van beschermde gebieden en de geldende beschermingswetgeving
2. inzicht in de mogelijke effecten van de activiteiten op beschermde soorten en gebieden
3. overzicht van de binnen de gemeente (mogelijk)voorkomende beschermde soorten

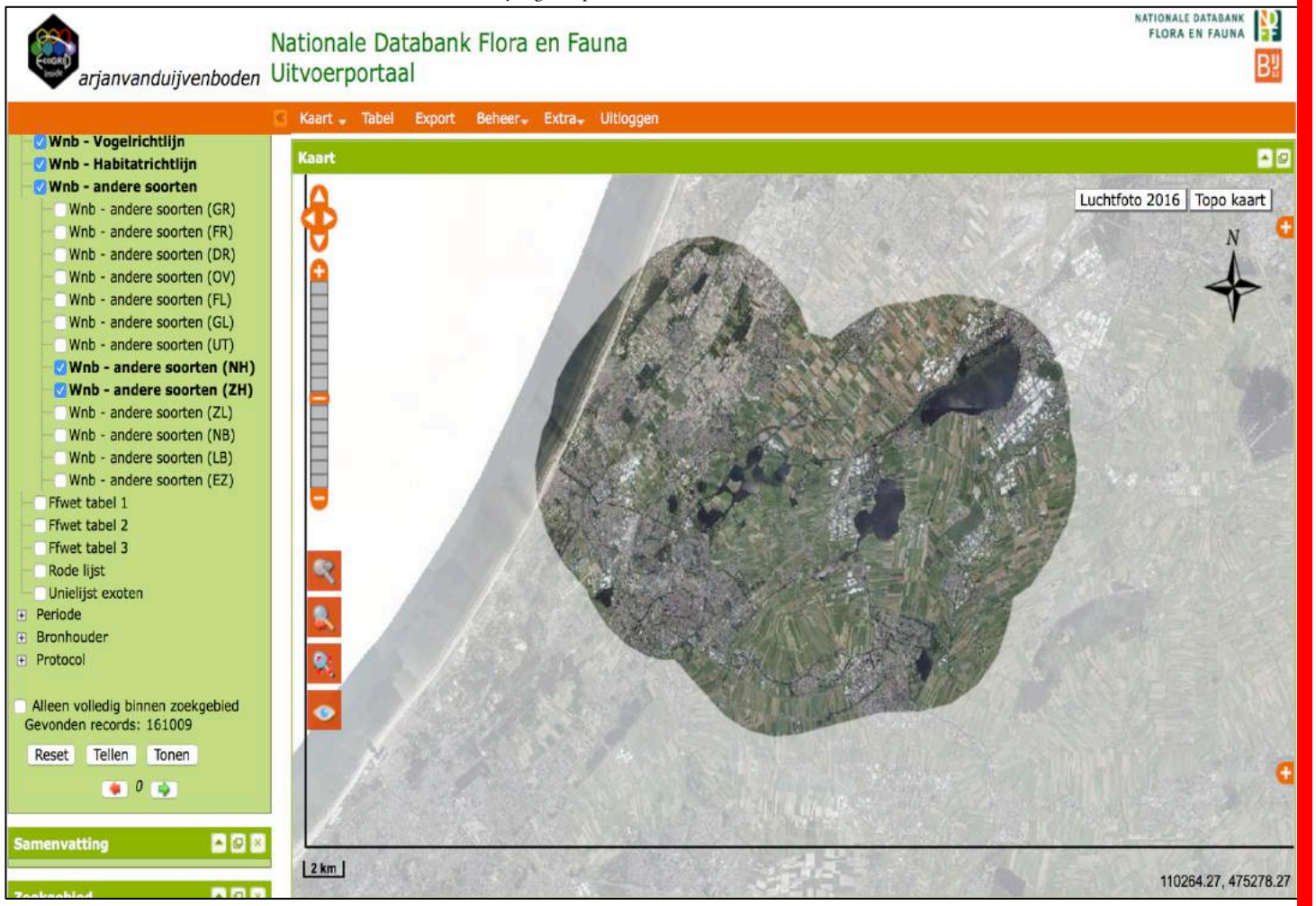
1. Dit punt wordt deels al behandeld in dit rapport, in hoofdstuk 5.2 : “Groter dan de gemeente: Landelijk en provinciaal beleid”. Bij een aanvraag omgevingvergunning moet worden getoetst of de voorgenomen activiteiten mogelijk invloed hebben op een beschermd natuurgebied, of op beschermde soorten.

2. Om te toetsen of de voorgenomen activiteiten effect hebben op nabij gelegen beschermde natuurgebieden kan gebruik worden gemaakt van de Effectenindicator N2000, https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorappl.aspx?subj=effectenmatrix&tab=1

Naast bescherming van gebieden zijn ook specifieke soorten in de Wet Natuurbescherming opgenomen. Menselijk handelen kan een negatief effect hebben op soorten die niet per se in beschermde natuurgebieden voorkomen, maar die wel zeldzaam zijn, of dreigen uit te sterven. Vaak betreft het ruimtelijke ontwikkelingen, zoals de bouw van een woonwijk, sloop van oude gebouwen, verbouwen van bestaande gebouwen. Voordat deze ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden moet de gemeente vaak (niet altijd, denk aan het omgevingsvergunningvrije slopen van een gebouw) toetsen of de aanvraag omgevingsvergunning compleet is. Op dat moment moet de gemeente toetsen of er mogelijk beschermde soorten worden geschaad. Als dit mogelijk is, zal de aanvrager onderzoek moeten doen naar het voorkomen van deze soorten, aangeven of er alternatieve werkwijzen mogelijk zijn en indien relevant zal (vaak als onderdeel van de omgevingsvergunning) een ontheffing Wet Natuurbescherming moeten worden aangevraagd bij de betreffende provincie. Meer informatie over de Wet Natuurbescherming is onder andere te vinden in bijlage 2.

3. overzicht van de binnen de gemeente (mogelijk) voorkomende beschermde soorten.

Om een juiste toetsing van aanvragen van een omgevingsvergunning uit te kunnen voeren, is kennis nodig van het al dan niet voorkomen van beschermde soorten in de gemeente. Hiervoor is de gemeente een abonnement aan gegaan bij de Nationale Database Flora en Fauna (NDFF) (afb.6).

Afbeelding 6: schermafbeelding van het uitvoerportaal van de NDFF, met het totale voor de gemeente Teylingen zichtbaar gebied op de kaart. Links is te zien dat de database in dit gebied op het moment van schrijven 161009 waarnemingen bevat van beschermde soorten. In de praktijk betreft dit voornamelijk vogels.

De NDFF bundelt, uniformeert en valideert natuurgegevens in Nederland. De gegevens brengen in beeld wat er bekend is over de verspreiding van planten- en diersoorten. Er zijn ruim 100 miljoen waarnemingen in de NDFF opgeslagen. De gegevens in de database komen van een groot aantal bronnen, bijvoorbeeld organisaties als Sovon (vogels), Floron (planten), Ravon (amfibieën, reptielen en vissen), maar ook van onderzoeksbureaus en particuliere vrijwilligers. De gemeente Teylingen heeft toegang tot een gebied wat veel groter is dan de gemeentegrenzen. In afbeelding 6 is dit gebied zichtbaar in het uitvoerportaal van de NDFF.

Hoewel de NDFF in het gebied ruim 161.000 waarnemingen bevat van beschermde soorten, betreft dit heel veel waarnemingen van aanwezige vogels. Een overvliegende grutto boven de bebouwde kom geeft dus een waarneming van deze soort in een dorp. Echter, de soort broedt hier nooit, dus er is geen kans dat een verandering aan de dorpsomgeving ter plaatse enige invloed heeft op de soort. Als we alle vogels (dus ook broedgevallen) weglaten, blijven in het gebied nog steeds ruim 30.000 waarnemingen over. Dat lijkt voldoende om iets te kunnen zeggen over het voorkomen van soorten in de gemeente. In de praktijk moet echter nog steeds door een deskundige een inschatting gemaakt worden of de soort kan voorkomen (in het geval van geen waarneming in NDFF) en of de voorgenomen activiteiten waar de omgevingsvergunning wordt aangevraagd de soort kan schaden. Denk daarbij aan een waarneming van een vleermuis: betekent dit dat de dieren in de bomen baltsen, of kramen? Of dat ze in spouwmuren verblijven? Of betekent het dat de vleermuis toevallig voorbij vloog? Een deskundige kan de waarde van een waarneming inschatten, mede met behulp van de beschrijvingen van leefgebieden en verbindingen in dit rapport.

In de eerste plaats kan dus op basis van de routeplanner natuurwetgeving (afb. 5 en bijlage 1), dit rapport (beschrijvingen leefgebieden en verbindingen) en de NDFF worden ingeschat of een nadere toetsing van een aanvraag aan natuurwetgeving nodig is.

6.1 Het Soortmanagementplan

Een relatief nieuwe ontwikkeling binnen de toepassing van natuurwetgeving is het opstellen van een soortmanagementplan (SMP). In een SMP wordt voor een groot gebied beschreven hoe er op langere termijn (10 jaar) voor wordt gezorgd dat populaties beschermde soorten behouden blijven. Het SMP wordt gemaakt voor een bepaald gebied, bepaalde soorten en bepaalde activiteiten.

In feite wordt met een SMP voorkomen dat er in een gebied door diverse aanvragers eigen quickscans natuurwetgeving moeten worden uitgevoerd, steeds begrensd door het dan voorliggend projectgebied. Een gemeente met een SMP hoeft de voorgenomen activiteiten alleen te toetsen aan het SMP voor dat gebied en voorschriften aan de voorgenomen activiteiten te stellen. Er hoeft dan vaak geen aanvullende toets of aanvullend onderzoek worden gedaan door de aanvrager van de omgevingsvergunning. Wel moet er een investering worden gedaan in de vorm van eenmalig soortonderzoek. Veel SMP's zijn voor bebouwd gebied ('leefgebied Dorp) en betreffen vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen. De NDFF bevat voor deze soorten niet voldoende gegevens om een SMP op te baseren; deze zal dus moeten worden aangevuld.

Een voorbeeld: Bij renovatie, isolatie, sloop of verbouwing van woningen is vaak niet duidelijk of de activiteiten beschermde vleermuispopulaties zullen schaden. De aanvrager (particulier, projectontwikkelaar, woningbouwcorporatie, of de gemeente zelf) zal dan een quickscan laten uitvoeren en vaak aanvullend onderzoek. Dit onderzoek naar vleermuizen duurt meestal van de maanden mei tot oktober. Een initiatiefnemer die in –bijvoorbeeld- november 2018 een omgevingsvergunning aanvraagt, zal vaak tot oktober 2019 moeten wachten om een ontheffing Wet Natuurbescherming aan te kunnen vragen. Vervolgens duurt de behandeling van deze aanvraag vaak 3 maanden, dus de initiatiefnemer die in november 2018 een omgevingsvergunning aanvroeg, weet pas in januari 2020 welke voorwaarden gelden voor het uit te voeren werk.

Als het plangebied valt binnen een gebiedsgerichte ontheffing op basis van een SMP, weet de bovengenoemde initiatiefnemer nog binnen de behandeltijd van de omgevingsvergunning waar hij aan toe is. De gemeente weet immers welke beschermde soorten aanwezig zijn in het gebied en heeft een gebiedsontheffing met maatregelen in het SMP die er voor zorgen dat de populaties beschermde soorten niet worden geschaad.

Voor kleine, maar ook grote initiatiefnemers met ontwikkelingsplannen kan deze gebiedsontheffing een uitkomst zijn. Immers, veel organisaties zijn wel bekend met natuurwetgeving, maar niet met het feit dat de onderzoeken en ontheffingsaanvragen lang kunnen duren.

7. Mogelijke partners

De gemeente Teylingen is gelukkig niet de enige organisatie die het belang van biodiversiteit en duurzaamheid inziet. Zo zijn daar de landelijke overheid en de provincie Zuid-Holland, wiens visies op biodiversiteit en duurzaamheid in het hoofdstuk “Beleid” zijn behandeld. Echter, en zijn ook veel niet-overheidsorganisaties die een rol spelen op dit gebied. Voor een gemeente zoals Teylingen, maar ook in het algemeen in de verdeelde Nederlandse behartiging van natuurbelangen is het noodzakelijk samen te werken om draagvlak te krijgen en te houden voor maatregelen op het gebied van biodiversiteit en duurzaamheid. Dit hoofdstuk biedt een beknopt (en daardoor niet compleet) overzicht van regionale en lokale partijen waarmee de gemeente in overleg zou kunnen om (delen van) de verschillende kansen nader uit te werken. Alle nadere informatie komt van de betreffende websites, soms is deze iets aangevuld.

Regionale partners

Groene Cirkels
In de Groene Cirkel Bijenlandschap werkt men met heel veel partijen aan een bloemrijk netwerk dat (wilde) bijen voldoende voedsel en nestgelegenheid biedt en het landschap aantrekkelijker en kleurrijker maakt. Het is onderdeel van Groene Cirkels, het samenwerkingsverband van provincie Zuid-Holland, Heineken en Wageningen Environmental Research (voorheen Alterra), dat zich richt op een klimaat neutrale Heineken-brouwerij, een duurzame economie en een aangename leefomgeving in de regio.

KNNV Bollenstreek
Ook wel: Natuurvereniging de Bollenstreek. Leden zijn liefhebbers in de meest brede zin van het woord en activiteiten worden uitgevoerd in de regio Bollenstreek: de streek tussen Leiden en Haarlem tegen de duinrand aan. Maakt deel uit van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) en bestaat uit circa 170 leden en donateurs. De doelstellingen bestaan uit natuurbeleving, natuurstudie en natuureducatie, net zoals de landelijke vereniging. Enkele manieren om dit te realiseren zijn het deelnemen aan groene regionale overlegplatformen, het organiseren en deelnemen aan activiteiten zoals excursies en lezingen en natuurwerkdagen (onderhoud natuurgebieden).

Collectief De Groene Klaver
De Groene Klaver zet zich in voor het platteland, waarbij de ondernemers die nu in het buitengebied wonen en werken, een cruciale rol spelen. Ondernemers worden geholpen bij het ontwikkelen van recreatie en natuur op hun bedrijven. De Groene Klaver is een collectief, gevormd door onder andere agrarische natuurverenigingen ANV Geestgrond en VAN Ade.

LTO Noord Duin en Bollenstreek
Onder LTO Noord Duin- en Bollenstreek valt een complex gebied met vele gemeenten, die gedeeltelijk een samenwerking vinden onder de naam “Holland Rijnland”, een organisatie van 16 gemeenten rond Leiden. Daarnaast valt in het noorden een deel van de afdeling onder Gemeente Bloemendaal in Provincie Noord Holland en in het zuiden 2 gemeentes onder het gebied Haaglanden. Vanuit elke gemeente die onder het gebied van LTO Noord Duin- en Bollenstreek valt, zit er een vertegenwoordiger in ons bestuur, die de agrarische belangen bij de gemeente(s) ter plaatse behartigt. Dit zijn de gemeenten Hillegom, Katwijk/Rijnsburg/Valkenburg, Lisse, Noordwijk, Noordwijkerhout, Teylingen (Sassenheim, Voorhout, Warmond), Wassenaar en Voorschoten.

KAVB
De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB) is de branchevereniging van de bloembollensector.
De belangrijkste activiteiten van de KAVB betreffen, kort samengevat, collectieve belangenbehartiging, het verstrekken van kennis- en informatie aan de leden en dienstverlening voor leden. De inhoudelijke speerpunten van de vereniging zijn duurzaamheid, ondernemerschap, kwaliteit en het imago van de sector en haar producten.

Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland
Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland heeft tot doel om zoogdierenonderzoek door en voor vrijwilligers te stimuleren en mogelijk te maken. Daarnaast worden er ook inventarisaties uitgevoerd en/of gegevens geleverd aan overheden en andere belanghebbenden. Verder worden er ook actief gewerkt aan bescherming van zoogdieren zoals het afsluiten van bunkers voor vleermuizen en het geven van informatie en educatie.

Stichting Het Zuid-Hollands Landschap
Het Zuid-Hollands Landschap is een natuurbeschermingsorganisatie in de drukste provincie van het land en stelt natuur veilig door gebieden aan te kopen, deze te onderhouden en voor iedereen toegankelijk te maken.

Het ZHL heeft in de regio een aantal natuurgebieden in beheer.

Staatsbosbeheer Hollands Duin
Staatsbosbeheer is het groene nutsbedrijf van Nederland. SBB ontwikkelt en beschermen het groene erfgoed van ons land en zorgt dat huidige en toekomstige generaties de vele belangrijke waarden van natuur kunnen beleven, in balans met het duurzaam benutten van onze gebieden met de samenleving.

Cultuur Historisch Genootschap Duin- & Bollenstreek
Missie:
De cultuurhistorische waarden bepalen in belangrijke mate onze huidige identiteit, leef kwaliteit en belevingskwaliteit van onze streek. In de loop der tijd is hiervan al behoorlijk veel verdwenen en is het landschap versnipperd geraakt. Er is echter nog voldoende van overgebleven om te beschermen, maar we moeten er dan wel voor zorgen dat deze NU in de planologische ontwikkelingen van de streek de aandacht krijgen die zij echt verdienen!

Lokale partners

Stichting Natuurvrienden Koudenhoorn
Missie:
Behoud van natuurwaarden en biodiversiteit op Koudenhoorn en directe omgeving.
Bewoners van Teylingen en omgeving bekend maken met de bijzonderheid van de landschappen in hun omgeving en de samenhang ertussen.

Vogelwerkgroep Teylingen
Vogelwerkgroep Teylingen houdt zich bezig met de registratie en documentatie van in het wild voorkomende vogels in het Teylingse gebied. De verzamelde inventarisatiegegevens worden ter beschikking gesteld aan instanties en stichtingen, waaronder SOVON en het Zuid-Hollands Landschap.

ANV Geestgrond (werkgebied: westelijk van de Kagerplassen)
De Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Geestgrond (ANLVG) is op23 november 1999 opgericht en heeft als doel agrariërs en streekbewoners te betrekken bij het behoud en de versterking van natuur en landschap in de Bollenstreek. De vereniging neemt initiatieven voor nieuwe projecten en organiseert excursies om dit doel na te streven.

VAN Ade (werkgebied: oostelijk van de Kagerplassen)
Vereniging voor Agrarisch Natuurbeheer "V.A.N. Ade" maakt zich sterk voor rendabele landbouw in combinatie met behoud en ontwikkeling van de natuurwaarden in het Ade–gebied.

8. Kansen in leefgebieden, breder dan beschermde soorten

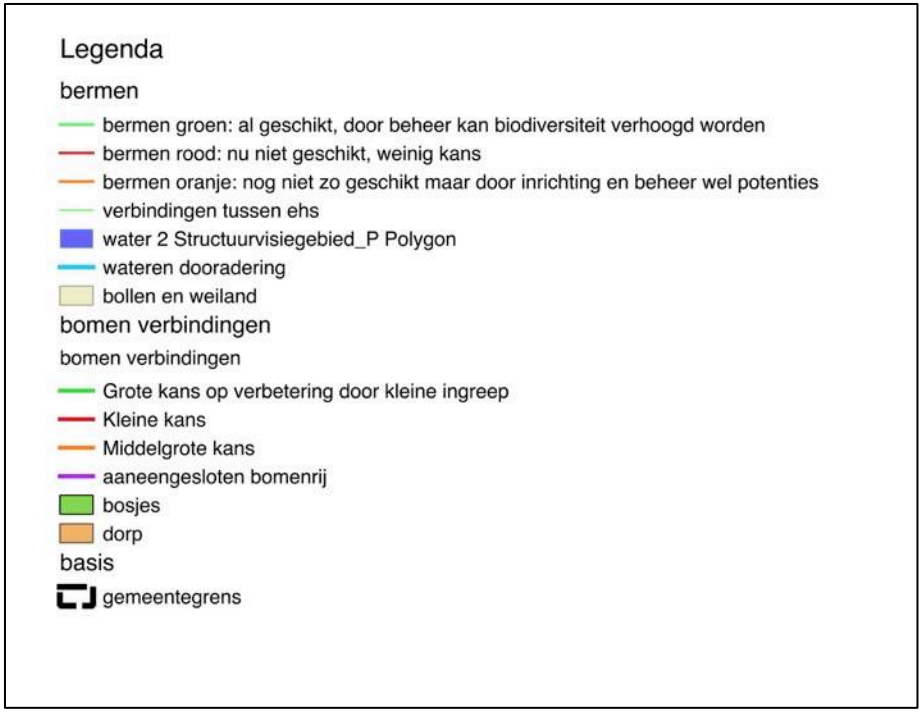
Er zijn veel kansen voor natuur in de gemeente. Door deze kansen goed te benutten kunnen risico's op het overtreden van de wet natuurbescherming worden voorkomen en het effect op de natuur is veel groter dan alleen maar het beschermen van een soort. Het ter plaatse voorkomen van beschermde, maar ook minder beschermde soorten kan daarmee gezien worden als een kans in plaats van een risico.

Kansen voor biodiversiteit en duurzaamheid kunnen op verschillende manieren vorm krijgen. Een handige manier om hier vorm aan te geven is door ze in te delen in Leefgebieden. Er zijn verschillende soorten leefgebieden te onderscheiden binnen de gemeente Teylingen, welke vaak, maar niet altijd, een band hebben met het Landschapstype. In tabel 1 zijn de verschillende leefgebieden in de gemeente met hun kenmerken weergegeven. Ook zijn ambassadeursoorten gekozen, die in de praktijk kunnen helpen om te denken in kansen.

Leefgebied	Historische landschapstype(n)	Korte omschrijving	Belangrijke soortgroepen	Ambassadeursoorten
Bollenland en weiland	1.strandvlakten en 3. Zanderijen en 5. Het mondingsgebied van de Rijn, en 7. De droogmakerijen	Open, relatief soortenarm, kleine wateren	Weide en akkervogels, vissen, watergebonden insecten, water- en oeverplanten	Kievit, dotterbloem
Groot water	6. De plassen- en veenweidengebieden en 7. De droogmakerijen	Open, diep en groot water, oevers	Vissen, watergebonden insecten, watervogels, amfibieën	Snoek, riet
Bos	2. De oude duinen of strandwallen	Oude en jonge bomen, struweel, ruigte	Vogels, insecten, planten, zoogdieren	Watervleermuis, beuk
Dorp	(8).Bebouwde kom	Redelijk open, oude en jonge bomen, daken, muren	Stadsvogels, zoogdieren, vleermuizen	Huismus, liguster
Kleine watergangen	Alle	Lijnvormig, open water, oever	Vissen, watergebonden insecten, watervogels, amfibieën	Keizerslibel, gele lis
Bermen	Alle	Droog, matig ruig, lijnvormig	Insecten, kleine zoogdieren	Bijen, reukgras
Bomenrijen	Alle	Lijnvormig, oude en jonge bomen	Vogels, vleermuizen	Watervleermuis, zwarte els

Tabel 1: Leefgebieden en hun kenmerken in de gemeente Teylingen

Legenda voor alle kaarten in hoofdstuk 8:

Afbeelding 7: legenda voor gebiedskaarten

Leefgebied Bollenland en weiland

Omschrijving

Dit landschap is een van de belangrijkste kenmerken van de gemeente Teylingen. In de structuurvisie zijn Bollenland en Weiland apart genoemd, maar in ecologisch opzicht zijn deze typen niet zo heel verschillend (afb. 8).

Belang voor biodiversiteit

Het bollenland en weiland kennen niet zo veel beschermde soorten. In het voorjaar dient het land als broedgebied voor vogelsoorten als Kievit, Tureluur, Scholekster, Grutto, maar ook Bergeend, Gele Kwikstaart en Veldleeuwerik. De landelijke tendens voor deze soorten is al jaren negatief, er vindt dus een achteruitgang plaats. Net als alle vogels zijn de nesten beschermd.

Naast de weide- en bollenvogels is de biodiversiteitswaarde van het weide- en bollengebied vooral gelegen in de dooradering met grote en kleine watergangen, bermen en bomenrijen.

Ambassadeurs

Kievit:
een broedvogel, maar ook doortrekker en wintergast in boerenland. De Kievit broedt zowel in weiland als in bollenland en is gebaat bij natte, open gebieden waar de ouders en jongen makkelijk voedsel kunnen vinden. Daarnaast gaan veel legsels verloren door agrarische bewerkingen zonder nestbescherming.

Bescherming van de Kievit betekent minder intensief en duurzamer landgebruik door agrariërs: het mestgebruik in het vroege voorjaar moet worden beperkt, gebruik van vaste mest bevorderd, bewerkingen van het land worden afgestemd op ligging van de nesten, er zijn bloem- en kruidenrijke oevers nodig voor voedsel, rust en beschutting.

Dotterbloem:
deze markante plant gedijt in niet te intensief bewerkte oevers. Als er te vaak wordt gemaaid of bemest, verdwijnt deze soort snel. De Dotterbloem is daarom een ambassadeur voor duurzaam slootkantbeheer.

Kansen

In zowel het bollenland als weiland kunnen zaken verbeterd worden in het beheer ten bate van broedvogels zoals de Kievit. Dit kan zowel op het gebied van inrichting als beheer. In het grasland is soms gericht weidevogelbeheer mogelijk door inzet van provinciaal geld. (ANLB, Agrarisch Collectief de Groene Klaver). Echter, in bollenland en in weiland binnen bollengebied is deze regeling niet toepasbaar. Toch zijn ook deze gebieden waardevol voor vogels.

Er ligt dus een kans om in bollenland en weiland binnen het bollengebied samen met agrariërs te werken aan inrichtingsmaatregelen en beheer ten bate van de typische vogels van de gemeente. Met behulp van beschikbare gegevens uit de NDFF database zijn een aantal doelgebieden te selecteren waarbinnen de meeste waarnemingen van weidevogels in het voorjaar van 2017 zijn gedaan. Echter, de meeste bollen en weidevogelgegevens komen niet in deze database terecht. Na overleg met de Agrarische Natuurvereniging Geestgrond kan een aantal hotspots worden geselecteerd.

Binnen deze kansrijke hotspots kan worden gewerkt aan het verbeteren van de weidevogelstand door toepassing van bijvoorbeeld de volgende maatregelen:

Inrichting

Weidevogels worden in het vroege voorjaar aangetrokken door zeer natte gebieden, waar plassen op het land staan. Deze gebieden moeten door inrichtingsmaatregelen worden verbeterd of gerealiseerd om de plaatselijke weidevogelstand te verbeteren.

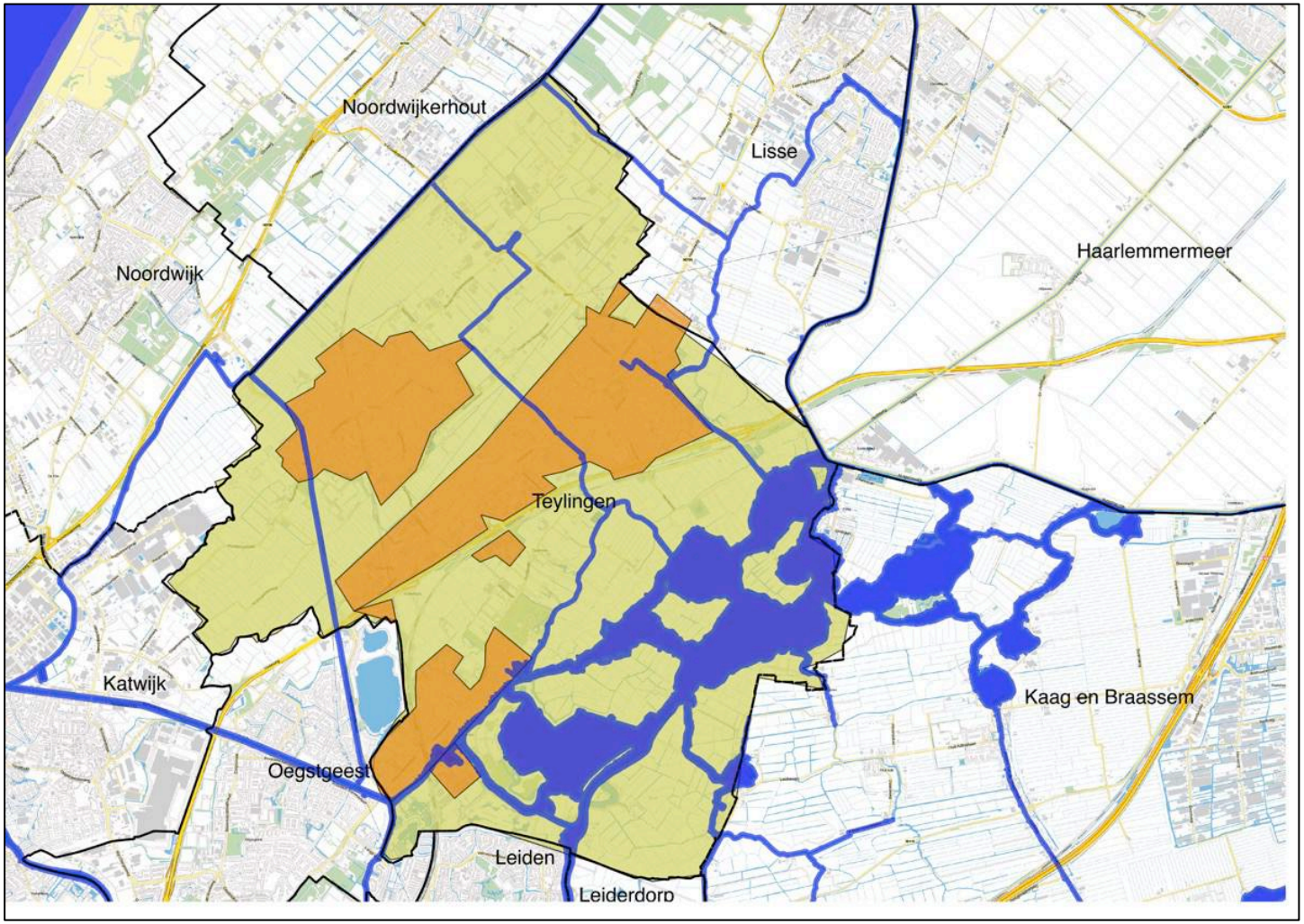
Inrichtingsmaatregelen zijn vrij eenvoudig en variëren van het tijdelijk afdammen en volpompen van enkele sloten tot het dichtmaken en volpompen van greppels in het land.

Ook kunnen voorzieningen worden getroffen om oevers van bijvoorbeeld bollenland minder steil en kruidenrijker te maken. De dotterbloem zal een indicator zijn van een kruidenvriendelijk beheer

Beheer

Een belangrijke component van bollen- en weidevogelbeheer is het juiste beheer. Niet alleen moeten nesten worden gespaard bij bewerking van land of gewas, er moet ook een opgroeibiotoop in een gebied aanwezig blijven.
Deze maatregelen hebben invloed op de agrarische bedrijfsvoering, en er zal dus een compensatie moeten komen voor gederfde inkomsten. In samenwerking met ANV Geestgrond zouden zogenaamde (voorlopige) ***Teylingen-pakketten*** kunnen worden ontworpen, waardoor agrariërs binnen de gemeente maar buiten de door de provincie ANLB (Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer) - gebieden toch weide- en bollenvogels kunnen beschermen. Op de langere termijn kan met de provincie worden gesproken over het toepassen van de provinciale subsidies in alle geschikte weide- en bollenvogelbiotopen in plaats van de huidig vastgestelde kerngebieden.

Bij de beheerpakketten kan worden gedacht aan vergoedingen voor verminderde mestgift, een rustperiode voor percelen met veel broedende vogels of ruigtestroken als voedsel- en vluchtplek voor bollenvogels. De inzet van pakketten moet uiteraard samenhangen met de effectiviteit en kansrijkdom ter plaatse. Om dit te bepalen is inventarisatie, gebiedskennis en vakkennis (ecologie en agrarisch bedrijf) nodig.

Afbeelding 8: Bollenland en Weiland in de gemeente Teylingen (lichtgroen)

Leefgebied water

Omschrijving

Bij water denken we binnen de gemeente Teylingen snel aan de Kagerplassen. Deze vormen dan ook het grootste waterlichaam in het gebied. In de zomer is hier veel recreatie, maar in de winter zijn de plassen een belangrijk gebied voor overwinterende watervogels. In de oeverranden leven gedurende het hele jaar allerlei organismen die zowel water als land nodig hebben in hun levenscyclus. De grote wateren zoals de kaag maar ook de doorgaande watergangen vormen een heel ander leefgebied als de kleinere wateren in de polders en de bebouwde kom.

De waterkwaliteit van de Kagerplassen is laag. Omdat de plassen deel uitmaken van het boezemstelsel en er een constante doorstroming is heeft het water een korte verblijftijd. Daardoor is de gemiddelde chlorofylconcentratie, ondanks de constante aanvoer van nutriënten vanuit de boezem en het omliggende veengebied, niet al te hoog. Desondanks zijn er periodiek voor blauwalgen toch flinke groeipieken gemeten, die op kleine schaal tot drijflagen kunnen leiden. In periode 2000-2005 werd voldaan aan zwemwaternorm, maar in 2003 werd een negatief zwemadvies afgegeven vanwege gezondheidsklachten en verslechterde waterkwaliteit. De waterplanten scoren eveneens slecht. Slechts 20% van de oevers is bedekt met oeverplanten; als bescherming tegen golfslag door scheepvaart zijn veel overs hard gemaakt met beschoeiing of door stortsteen. Ook is slechts 4% van het wateroppervlak bedekt met drijfbladplanten; ondergedoken waterplanten ontbreken geheel in het systeem. Het water lijkt voor deze soortgroepen te troebel door de opwerveling van slib (onder andere door brasems, wind en scheepvaart) en door de aanwezige algen. Ook de zachte bodem bemoeilijkt de vestiging van waterplanten. (Lit.4)

Belang

Watervogels in de winter, leefgebied trekvissen, leefgebied zichtjagers

Soortgroepen

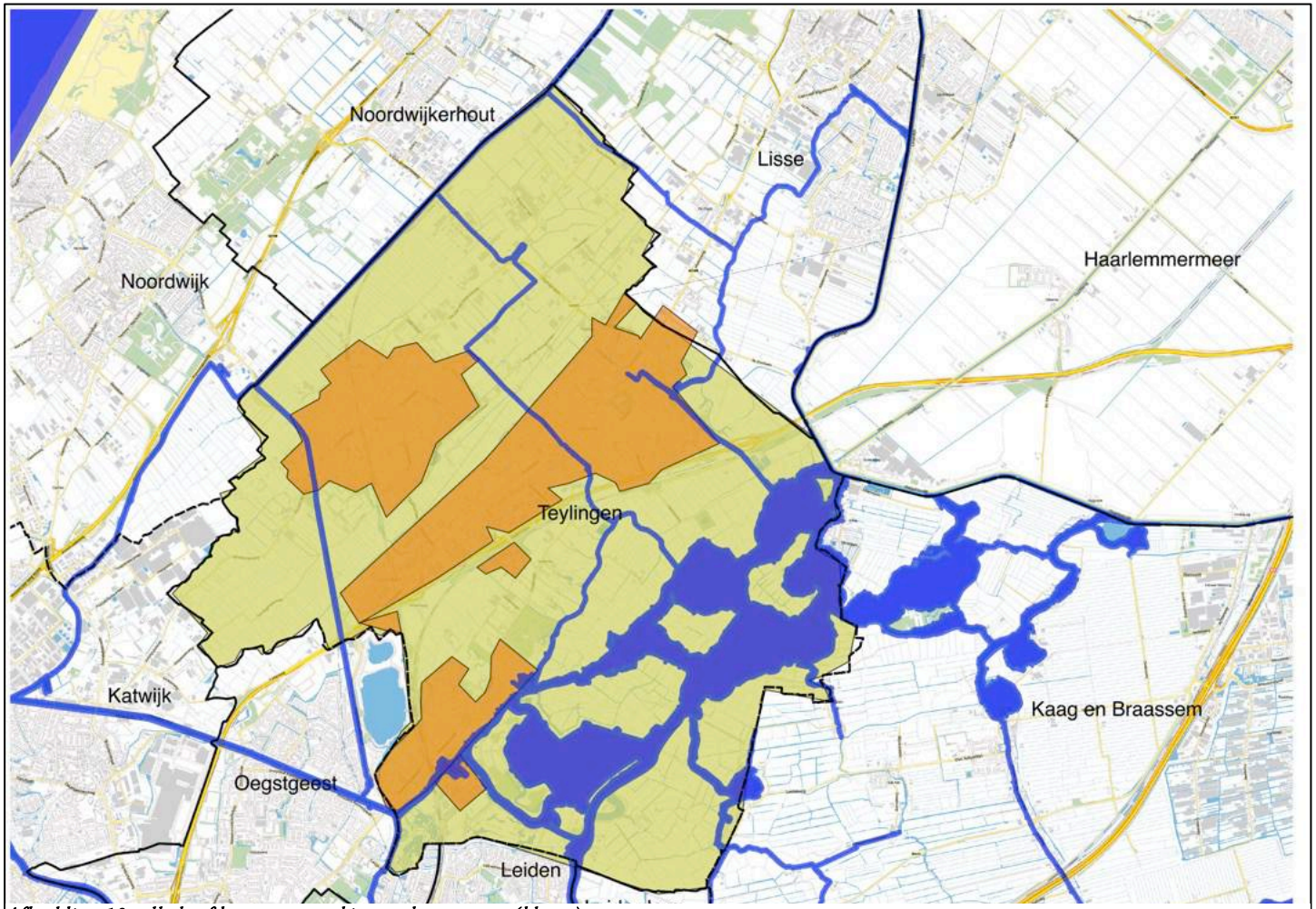
Snoek: deze vis staat boven aan de voedselketen in de Kagerplassen. Het is een zichtjager, dus de snoek heeft helder water nodig. Alleen in grote, visrijke wateren kan de snoek oud worden. Daarnaast heeft de snoek ondiepe delen nodig om te paaien en eieren af te kunnen zetten, welke vaak juist in de kleinere wateren te vinden zijn.
Riet: deze algemene soort biedt langs de oevers van de Kagerplassen structuur en beschutting aan veel watergebonden dieren. Zo hebben libellen zowel het water nodig voor de afzet van eieren en de eerste levensfase, en heeft de volwassenlibel riet nodig als jachtgebied. Maar ook vogels broeden graag in het riet, van kleine karekiet tot Bruine kiekendief.

Kansen

Voor de gemeente is het veranderen van de waterkwaliteit op het eerste gezicht niet voor de hand liggend, maar wel mogelijk. E gemeente kan meer aandacht besteden aan het beperken van vervuiling door de recreatie. Op ecologisch gebied kan de gemeente vooral meedenken in het sturen van recreatie en het promoten van natuurvriendelijke oevers. Met name rustige paaigronden voor vissen lijken vrijwel te ontbreken. Daarnaast kan de gemeente de waterkwaliteit direct beïnvloeden door regenwater gescheiden van het rioolwater af te voeren, zodat het bij extreme regenval overstorten van ongezuiverd rioolwater in het oppervlaktewater niet meer voorkomt.

Afbeelding 9: Algenbloei in het Kaagwater

Afbeelding 10: alle hoofdwatergangen binnen de gemeente (blauw)

Leefgebied bos

Omschrijving

In de gemeente Teylingen is geen groot bos aanwezig. Er zijn echter verschillende oude landgoedbossen, vooral rond Warmond. Ook zijn er verschillende jonge bossen, zoals langs de Kagerplassen.

De landgoedbossen in de regio liggen zonder uitzondering op de oude strandwallen. Deze grond was ongeschikt voor landbouw, waardoor de bossen konden blijven bestaan en ontwikkelen. De soortensamenstelling is vooral gebaseerd op beuk en eik.

De jonge bossen zijn vaak op de lagere gronden, waar van oudsher geriefbosjes werden geplant, die periodiek werden gekapt om het hout te kunnen gebruiken. Tegenwoordig hebben de bosjes niet meer deze functie, maar is het meeste jonge bos bedoeld als recreatiegebied. De soortensamenstelling is divers, maar vaak gebaseerd op wilg, gewone es, zwarte els.

Belang en doelsoorten

De landgoedbossen zijn vooral belangrijk voor gespecialiseerde soorten zoals vleermuizen, spechten, eekhoorns, maar in de toekomst ook voor de zich uitbreidende boommarter. Door de hoge leeftijd van de bomen is er bij kap niet zomaar een vervangende boom te planten en gaat het leefgebied van verschillend (vaak binnen de Natuurbeschermingswet vallende) soorten dus achteruit. In het geval van jonge bossen is er

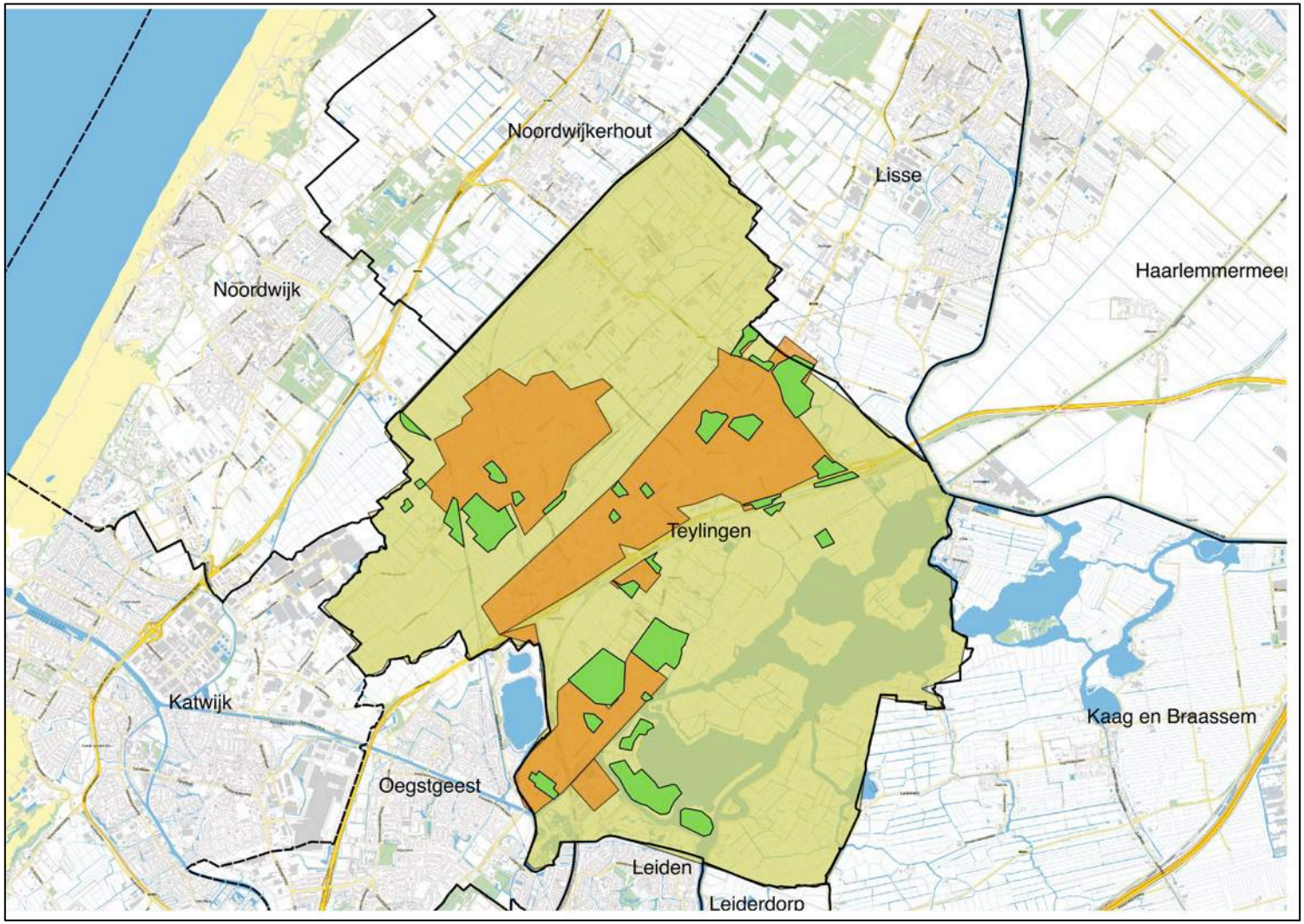

Afbeelding: Jong bos op Koudenhoorn

vooral belang voor zangvogels en kleine zoogdieren. Hier is kap van bomen vaak geen probleem, zolang dit niet grootschalig gebeurt.

Ambassadeurs

Watervleermuis, deze binnen de Natuurbeschermingswet vallende soort verblijft in oude bomen, maar heeft water met beschutting en/of bomenrijen nodig om zich te verplaatsen door het landschap. Voedsel wordt vooral boven beschut water gezocht.

Afbeelding bos (groen)

Kansen

De kansen voor oude bossen liggen vooral in het stabiel beheer en het voorkomen van grondwaterstandwisselingen, waar vooral beuken slecht tegen kunnen. Bij jonge bossen liggen de kansen vooral in het completeren van het ecologisch systeem: om een zo groot mogelijke biodiversiteit te krijgen, is het nodig dat er naast bomen ook struiken, kruiden, natuurvriendelijke oevers en water aanwezig is. In beide gevallen ligt de grootste kans voor de bossen in het verbinden van de bossen met de omgeving voor de doelsoorten.

Leefgebied Dorp

Omschrijving

Onder Dorp wordt alle aaneengesloten bebouwd gebied verstaan. Er is een veelheid aan biotopen aanwezig, zoals ruigte, struiken, bomen, maar ook zijn er veel kunstmatige holtes waar dieren gebruik van maken. Belangrijk kenmerk is dat alle biotopen in kleine hoeveelheden en erg gemixt voorkomen (afbeelding 12).

Belang

De bebouwing van de verschillende dorpen binnen de gemeente Teylingen bieden leefgebied aan soorten die buiten de bebouwde kom niet of nauwelijks voorkomen (zogenaamde *cultuurvolgers*).

Zo draagt de huismus zijn naam niet voor niets: de meeste huismussen broeden onder dakpannen of dakplaten. Voedsel wordt gezocht bij de huizen, voornamelijk tussen gemorste voer- en etensresten. In de winter zoeken huismussen beschutting in heggen en ook moet in het leefgebied een zandbad aanwezig zijn, meestal een kaan plekje naast een gazon of verharding.

Ook sommige vleermuissoorten hebben zich aangepast aan de beschutting en de variatie die het dorp biedt. In veel spouwmuren vinden Gewone dwergvleermuizen een plaats.

Soortgroepen

Huismus, Liguster

Risico's en kansen

Binnen Dorp liggen de grootste risico's voor overtreding van de Wet Natuurbescherming. Dit komt doordat er in deze zone altijd veel gebouwd en verbouwd, gekapt en gemaaid wordt, maar ook doordat een aantal streng beschermde soorten juist van dit leefgebied gebruik maken. Er is dus snel sprake van schade aan beschermde soorten. En daar liggen dus ook de kansen.

De volgende soorten bieden goede kansen voor vergroting van de biodiversiteit in dit leefgebied:

- Huismus heeft een gevarieerd biotoop nodig die ook voor veel andere soorten nuttig is. Binnen 200 meter van de nestplaats onder een dakpan moeten aanwezig zijn: een groenblijvende slaapboom, zanderige plaatsen, beschutte plaatsen zoals hagen, voldoende voedsel. Mussen leven vaak in oudere wijken in kolonies en bolwerkjes van meerdere kolonies. De huismus en het benodigde leefgebied zijn beschermd binnen de Natuurbeschermingswet, omdat de huismus in de afgelopen decennia sterk in aantal is afgenomen. De reden voor die afname is niet goed bekend, maar door stadsvernieuwing kan er makkelijk voor zorgen dat delen van het leefgebied voor huismussen ongeschikt raken. Als dit gebeurt zal de huismus uit het gebied verdwijnen.

Bij werkzaamheden in het dorp moet dus altijd een inschatting worden gedaan over het al dan niet voorkomen van huismus, en de effecten van de voorgenomen werkzaamheden daarop. Gebeurt dit niet, dan is er een risico voor de soort, maar ook op het overtreden van de Natuurbeschermingswet.

Als door middel van de NDFF of andere gegevensbestanden bekend is waar de soort aanwezig is, ligt daar een kans op het leefgebied te versterken of uit te breiden. Omdat het leefgebied van de mussen zich vrijwel altijd bevindt op het terrein van meerdere eigenaren, is communicatie over de huismus belangrijk. Niet veel mensen weten dat de huismus beschermd is en dat er verschillende zaken belangrijk zijn in het leefgebied. De huismus leent zich dan ook goed voor bescherming met veel burgerparticipatie.

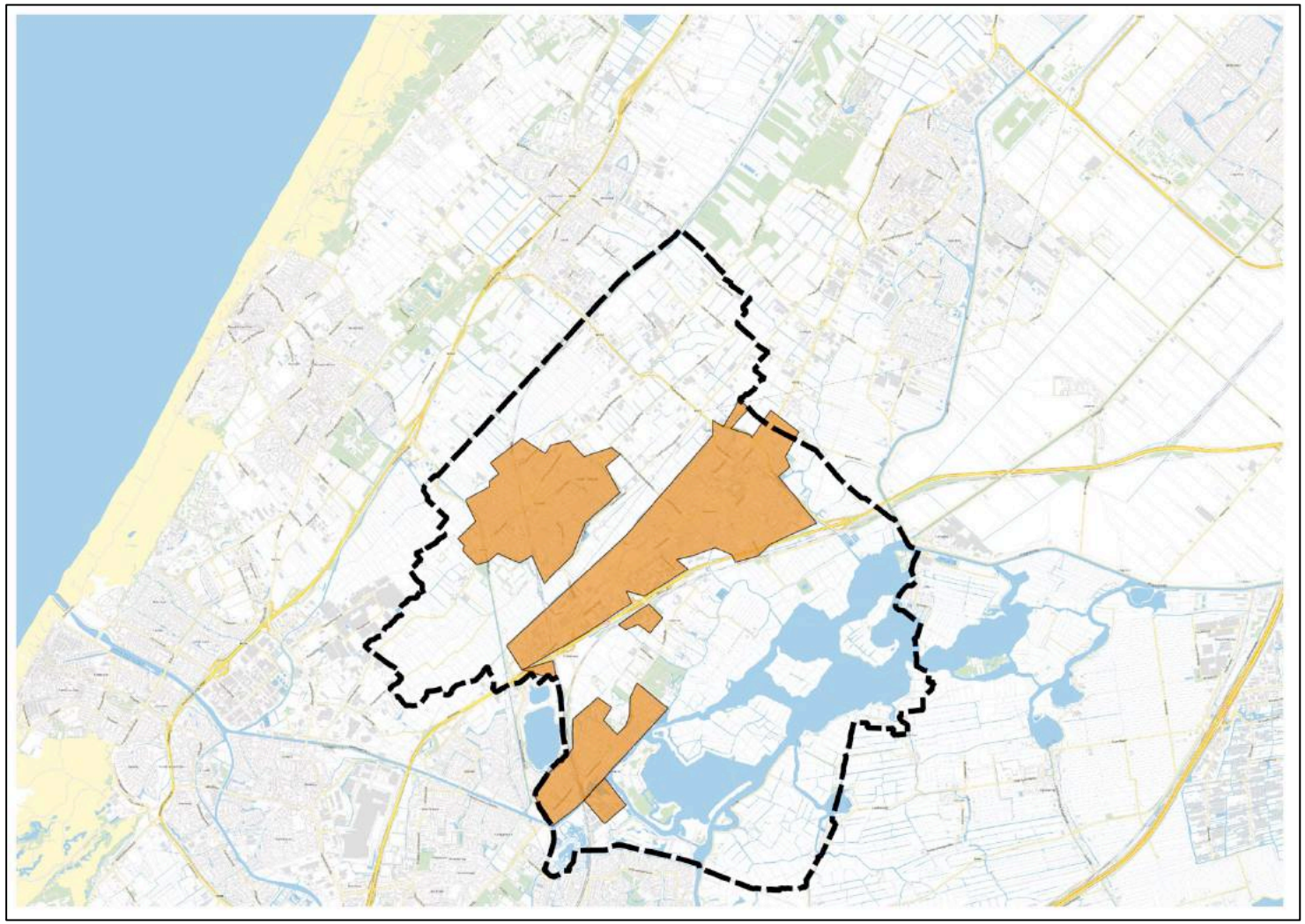
- Vleermuizen voelen zich erg thuis in het dorp. Met name Gewone Dwergvleermuis en Laatvlieger maken gebruik van woningen om gedurende de dag en de winter te rusten, als vervangende 'grot'. Bij goed weer worden de vleermuizen actief om te jagen op insecten. Omdat vleermuizen heel zuinig met energie moeten omgaan, moeten er voldoende bomen, struiken en liefst water in de buurt van de rustplaats zijn. Als er veel beschutting is in de vorm van oudere bomenrijen, kan het leefgebied van de Gewone dwergvleermuis vrij groot zijn. De Laatvlieger heeft in de buurt van de rustplaats een beschutte open plek nodig, bijvoorbeeld een vijver of weide in een park, of een aaneenschakeling van tuinen tussen huizen.

Afbeelding 11: vleermuissteen voor inbouw in muur (bron: Vivarapro)

Waar de huismus vooral gebruikt maakt van een leefgebied in tuinen, is het leefgebied van vleermuizen dus veel groter en vleermuizen zijn dan ook iets flexibeler in het gebruik van dit leefgebied. Risico's voor de soorten en dus risico's op overtreding van de Natuurbeschermingswet liggen in het feit dat in een oud pand (en soms in oude bomen) veel vleermuizen rusten, waardoor vernietiging van de rustplaats een groot deel van de populatie treft. Ook massale kap van bomen kan een groot effect hebben op vleermuispopulaties.

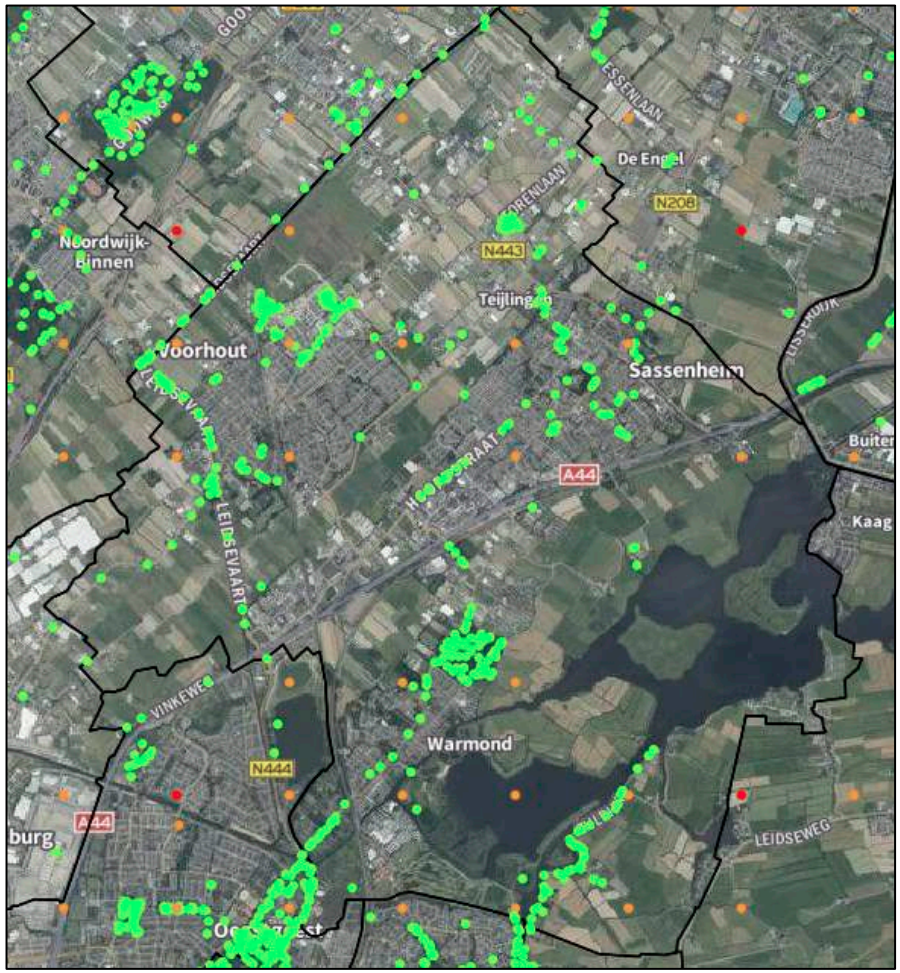
De kansen liggen in feite in het voorkomen van schade aan populaties en het daardoor overtreden van de natuurbeschermings wet. Bij tijdig aanbrengen van vervangende rustplaatsen, bijvoorbeeld door middel van nestkasten en het aanbrengen van vervangende bomen waar oudere bomen gaan verdwijnen zullen vleermuizen minder schade lijden. Wel moet er bij redelijk vermoeden van vleermuizen altijd een onderzoek worden uitgevoerd (en eventueel een ontheffing worden aangevraagd)om te voorkomen dat de

Afbeelding 12:Bebouwde delen van de gemeente, biotoop 'dorp'(oranje)

genomen of te nemen maatregelen onvoldoende zijn.

Bij nieuwbouw of het isoleren van spouwmuren is het mogelijk en soms wettelijk verplicht om vleermuiskasten (afbeelding 11) in te metselen. Deze bieden een duurzame rustplaats aan vleermuizen.

Afbeelding 13: Voorbeeld soortinformatie: een beeld van de binnen de NDFF bekende waarnemingen van Gewone dwergvleermuis in de gemeente. Zowel in de bebouwde kom als in het buitengebied vallen de lijnvormige structuren op.

Verbindingen: Watergangen

Omschrijving

Sloten en vaarten zijn vaak de ecologische levensaders van stad, dorp en platteland. Rondom het water is de biodiversiteit altijd hoog, vooral als de inrichting daarop is afgestemd. In de gemeente zijn zeer veel soorten wateren, van tijdelijk droogvallende greppel tot Kagerplassen. Daartussen vinden we sloten, boezemwater, vijvers, poelen. Al deze wateren hebben een aantal zaken nodig om een compleet systeem te zijn: (meestal) voldoende waterdiepte, schoon water (doorzicht en chemische kwaliteit) en een geleidelijke overgang van water naar oever waarin planten kunnen groeien. Met name dit laatste is een factor die nog vaak ontbreekt in wateren in de gemeente: een natuurvriendelijke oever.

Belang

Water is leven. Dat geldt voor de mens, maar ook voor alle dieren en planten. Daarom is het belangrijk dat we aandacht aan het water geven. Aan de kwaliteit, maar ook aan de biodiversiteit. Bovendien vormen de watergangen bijna altijd verbindingen tussen verschillende gebieden. Dier- en plantensoorten gebruiken watergangen dan ook niet alleen als leefgebied, maar ook als verbinding met andere dierpopulaties en leefgebieden. Denk aan een snoek, die vooral in de grotere wateren leeft, maar om eieren te leggen toch de ondiepere sloten opzoekt. Dit geldt voor heel veel vissoorten. Maar ook de libellen, die eieren leggen in het water, waar de larve vaak jaren leeft. Daarna kruipt de larve via half ondergedoken planten uit de watergang om daar als libel uit de oude huid te kruipen. Een volwassen libel is een zichtjager en leeft vooral langs wat hogere planten aan de waterkant. In het paaiseizoen leggen de libellen weer eieren in het water en is de cirkel rond. De libel heeft daarmee een groot aantal biotopen in en rond het water nodig om de complete levenscyclus te volbrengen, en zo werkt dit bij veel meer diersoorten.

Soortgroepen

Vissen, watergebonden insecten, watervogels, amfibieën

Ambassadeurs

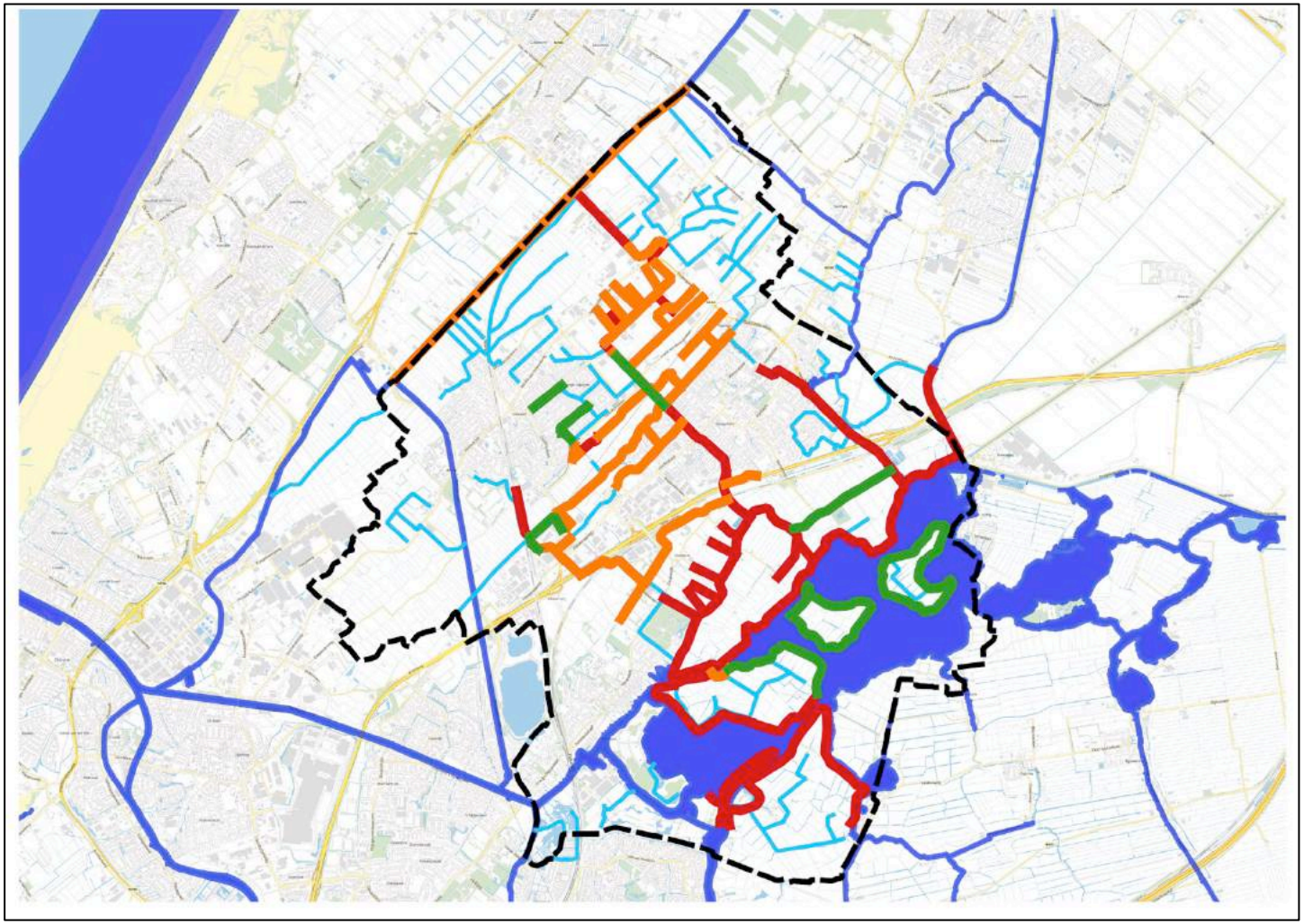
Keizerslibel, Gele lis

Kansen

De grootste waarde van wateren ligt in biodiversiteit. Deze is te bevorderen door het aanbrengen van veel variatie en structuren in bodem- en oevervormen en daaraan gekoppeld de plantengroei. De gemeente zou samen met het waterschap de aanleg van natuurvriendelijke oevers kunnen bevorderen, hetzij in eigen wateren via het waterbeheerplan, hetzij bij particulieren door hen niet alleen met subsidie maar ook met advies te stimuleren om natuurvriendelijke oevers aan te brengen.

Daarnaast moeten ook op het gebied van beheer de juiste beslissingen gemaakt worden. Heel vaak wordt een watergang standaard van alle

begroeiing ontdaan om doorstroming te bevorderen. Soms is dat nodig, maar vaak ook niet. Het streven zou moeten zijn: in principe jaarlijks 30% van de waterplanten laten staan, bijvoorbeeld langs de oevers. Alleen als de doorstroming dit vereist kan hier van afgeweken worden. Dit zal samen met het waterschap moeten worden vastgelegd.

Afbeelding 14: dooradering van de streek met water en geschiktheid als natuurvriendelijke oever. In blauw de grotere vaarten, tochten en sloten, maar er zijn ontzettend veel meer kleine sloten! (inventarisatie DNatuur)

Verbindingen: Bomenrijen

Deze verbindingen kunnen heel verschillende rollen hebben: soms dient een bomenrij door open land als een onmisbare verbinding voor vleermuizen, soms vormen bomen met ondergroei een leefgebied voor vogels en insecten. Vaak is een bomenrij ook alles tegelijk.

Er zijn heel veel bomenrijen in Teylingen. Zoveel, dat ze wel een van de kenmerken van het landschap mogen worden genoemd.

Kansen

Op veel plaatsen zijn bomenrijen net niet compleet, in horizontale zin omdat er bomen ontbreken of in verticale zin door het ontbreken van ondergroei. Dit is vaak eenvoudig op te lossen, waardoor een bomenrij een veel grotere functie krijgt. In afbeelding 16 zijn de makkelijkste kansen weergegeven als groene lijnen. In deze bomenrijen zou het gemakkelijk zijn een complete verbinding voor bijvoorbeeld vleermuizen te realiseren. Ook bij de in oranje weergegeven bomenrijen is dit mogelijk. De paars gekleurde bomenrijen zin al compleet.

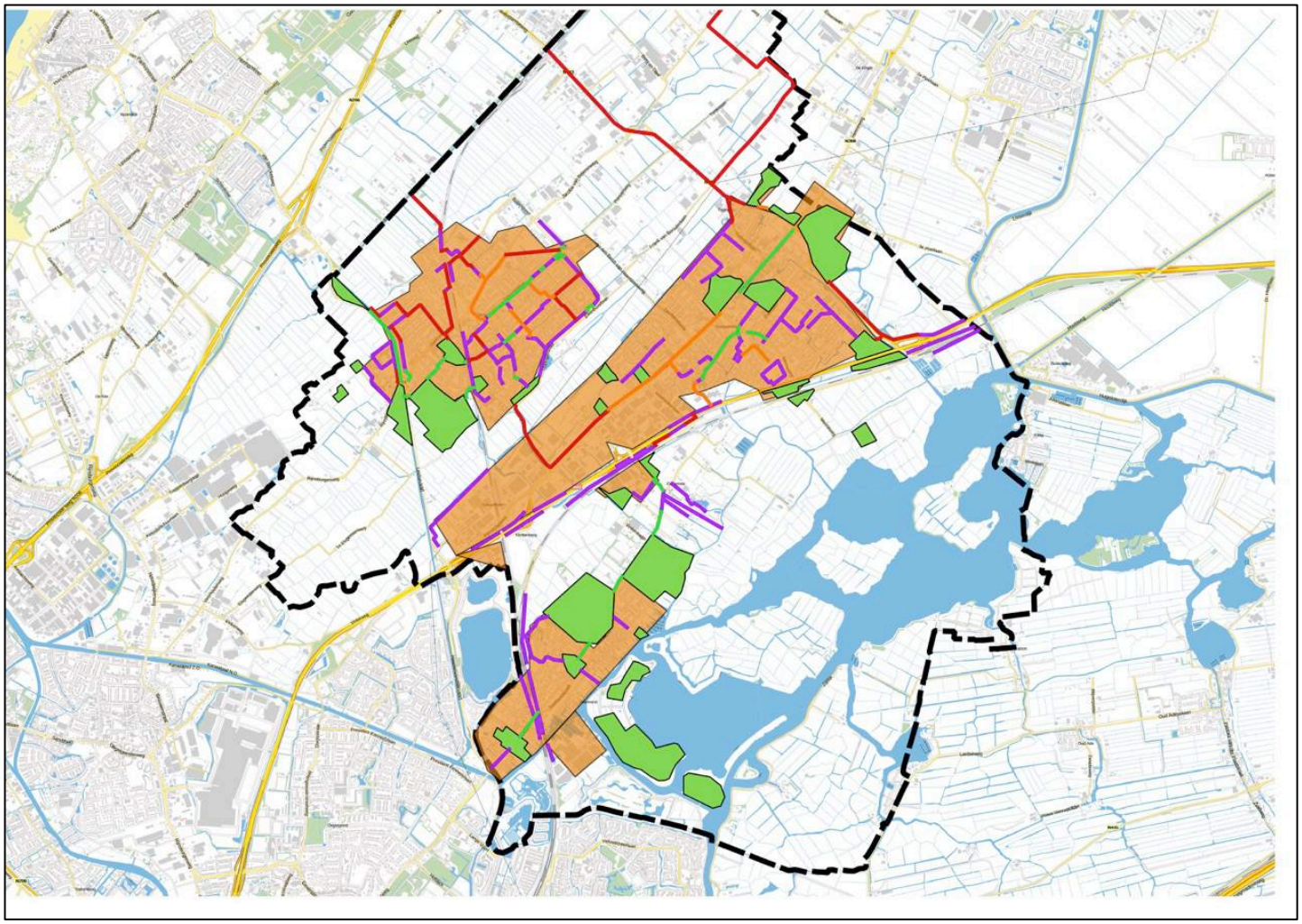
Met name in het landelijk gebied zijn bomenrijen belangrijk voor vleermuizen, kleine zoogdieren en insecten. En juist daar ontbreken vaak te veel bomen om een echte verbinding te vormen. Op plaatsen waar bossen en dorpen met elkaar verbonden kunnen worden, zou hier veel aandacht aan moeten worden gegeven.

Risico's

Veel bomenrijen vormen een leefgebied voor vleermuizen. Verder kunnen er met name in het buitengebied ook jaarrond beschermde nesten in aanwezig zijn, of, bij werk in het broedseizoen, broedende vogels. Deze zijn binnen de Wet Natuurbescherming streng beschermd en wijzigingen in bomenrijen moeten dan ook vaak worden voorafgegaan aan onderzoek naar voorkomen van en gebruik door beschermde soorten.

Afbeelding 15: Ook binnen het dorp kunnen bomenrijen een verbinding vormen voor vleermuizen

Afbeelding 16: Bosjes, bebouwing en bomenrijen in Teylingen.

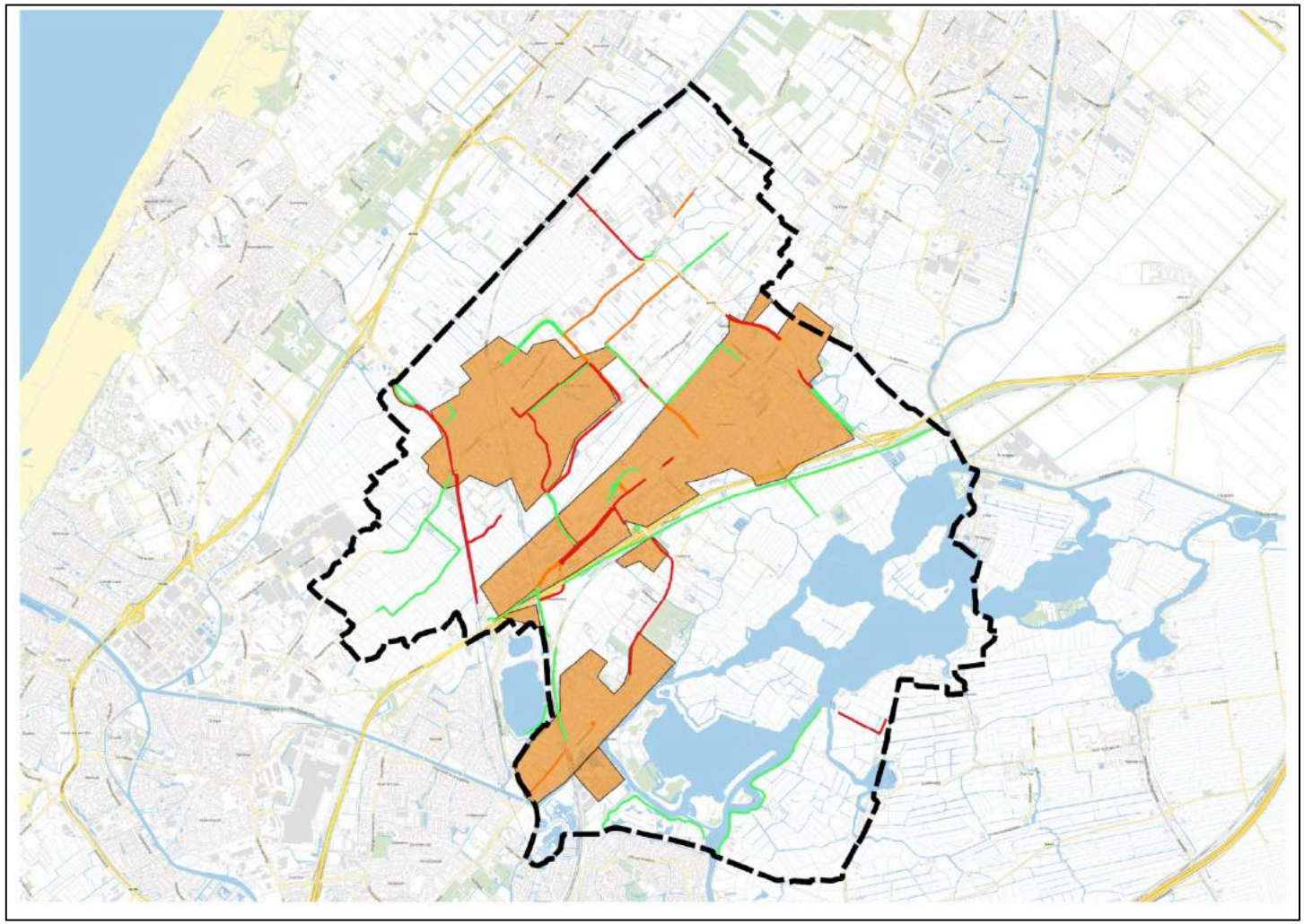
Verbindingen: bermen

Waar wegen zijn, zijn doorgaans bermen. Deze bermen zijn vaak begroeid met kruiden en grassen, die regelmatig worden gemaaid. In Teylingen betreft het vaak (behalve rond de Kaag) zandige, voedselarme bermen.

Kansen

doordat de ondergrond van bermen door het gebruik van zand bij wegaanleg vaak voedselarm is en er niet wordt bemest, kunnen er door het juiste beheer al heel snel goede resultaten worden geboekt op het gebied van biodiversiteit. Dit op het gebied van planten, maar ook op het gebied van insecten en zaad etende vogels

en muizen. Het juiste beheer is dan wel cruciaal.

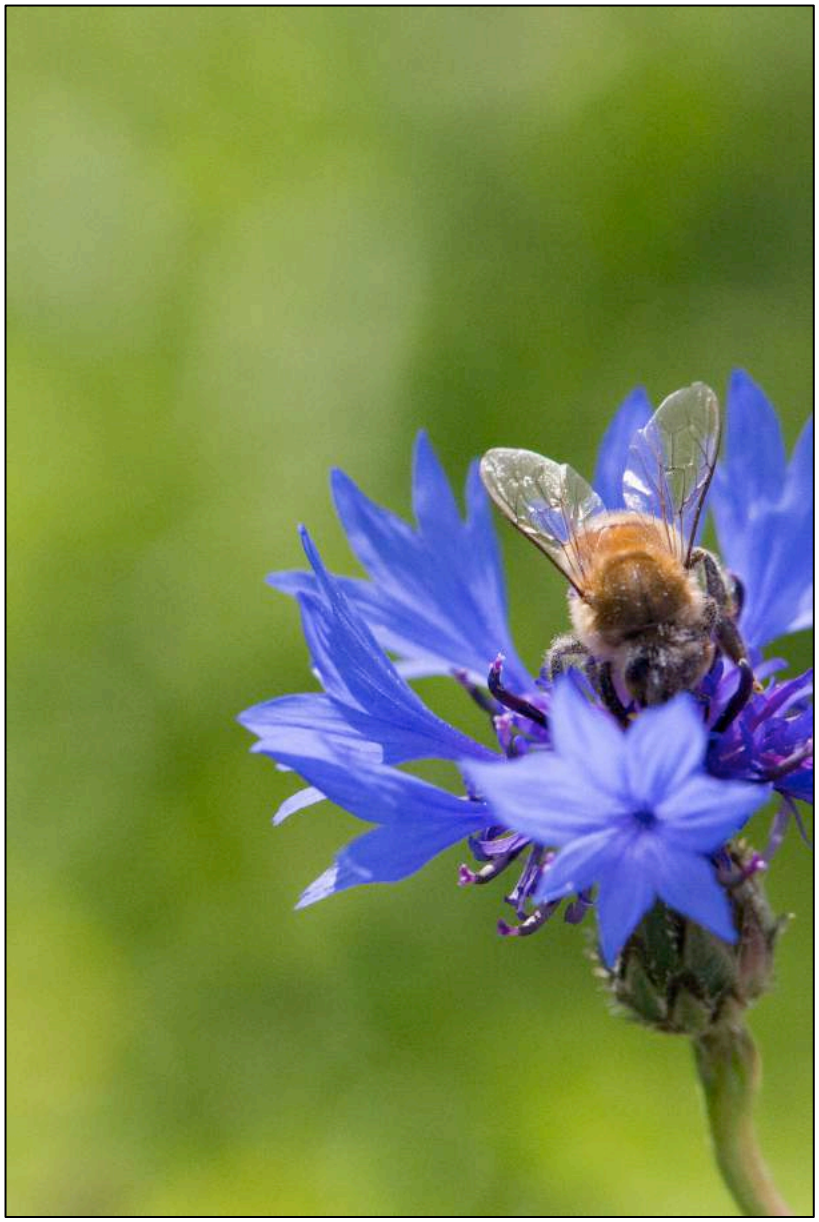

Afbeelding 17 Geschikte (groen) en minder geschikte (geel en rood) bermen voor bloemrijk beheer

Risico's
juist door het te voeren beheer ontstaan risico's op het vernielen van vogelnesten en kleine dieren. Door volgens een gedragscode te werken kunnen problemen vrij eenvoudig worden voorkomen.

Het **inplanten van bloembollen in bermen** is een attractieve manier om bermen bloemrijk te maken. De bloemen leveren helaas maar een korte tijd voedsel en de plant biedt weinig leefgebied aan dieren. De bijdrage aan biodiversiteit in de gemeente is dan ook gering. Dit wordt anders als de 'bollenbermen' worden gecombineerd met een kruidenrijk grasmengsel en een beheer waarbij ook kruiden in juli nog zaad kunnen zetten. Weinig maaien dus…

Afbeelding 18: Een vaak in mengsels voorkomende Korenbloem met een bij

Literatuur

1: Donselaar et al: Herziene nota ecologische verbindingen in ZH: provincie ZH 2017
2: Cultuurhistorische atlas van de Bollenstreek: https://www.cultuurhistorieduinenbollenstreek.nl
3: Structuurvisie Teylingen bloeiend 2030: https://www.teylingen.nl/inwoners-en-ondernemers/bouwen-en-wonen/bestemmingsplannen/ter-inzage/teylingen/structuurvisie-teylingen-2030-duurzaam-bloeiend-2015-2030.html
4: Gebiedsdocument Binnenduinen. Basisdocument Implementatie KRW: HHS Rijnland 2007

Bijlage 1: folder routeplanner natuurbescherming binnen omgevingsvergunning (link)

Te vinden op:

https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/routeplanner.aspx?subj=routeplanner

Bijlage 2: Brochure Wet Natuurbescherming (link)

Te vinden op:

http://www.natuurindegemeente.nl/aandeslagmetdenatuurwet/wp-content/uploads/2016/12/Soortenbescherming_bij_ruimtelijke_ingrepen_1.3_15122016.pdf